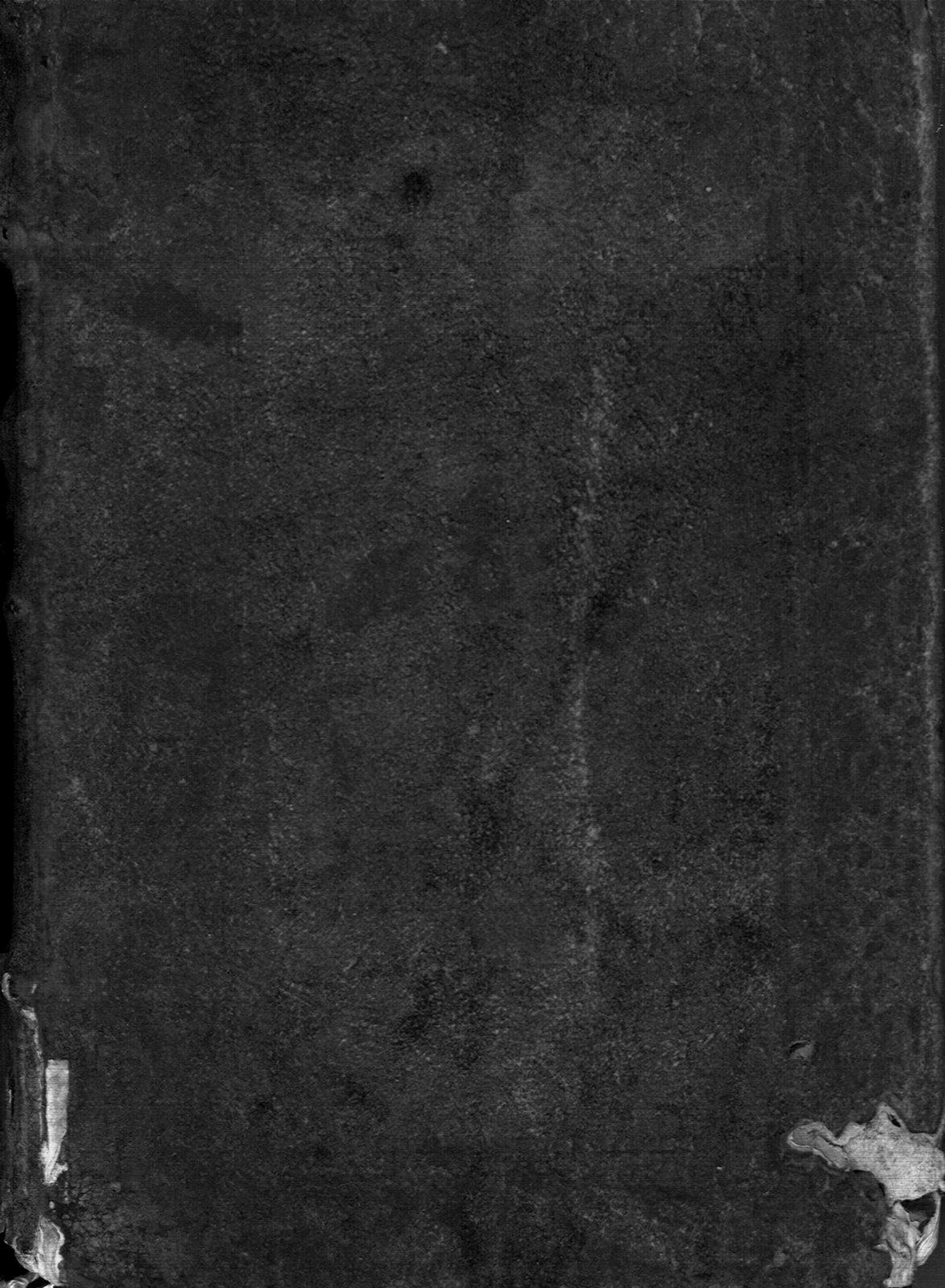

246

R. 31

6/10

L. 23

C. 4

+

el becaton es de Jeronimo P

Vides quien lo hallare

Quel uase lo

de sermo es breui sum

de terminas

87
246

87

246

CATONIS

DISTICHA MORALIA

CVM SCHOLIA

lijs Des. Erasmi *autoris denuoti*
Rot.

*Reliqua quæ in hoc opusculo habentur,
sequens pagella indicabit.*

HISPALI.

Apud Alonsum Escriuanum.

Ano. 1576.

Quæ in hoc opere continentur.

Catonis disticha moralia, cum scholijs Des. Erasmi
Roterodami.

Apophthegmata Græciæ sapientum, interprete Eras-
mo.

Eadem per Aufonium cum scholijs Erasmi.

Mimi publiani, cum eiusdem scholijs, recogniti.

Isocratis Parænesis, ad Dæmonicum.

Additis aliquot sapientum dictis.

Vitæ sanctorum ex Breuiario romano desum-
ptæ ad puerorum eruditionem.

Præsentat. beatæ Mariæ.	S. Thomas de Aquino.
S. Gregorius Papa.	S. Petrus ordi. prædicat.
S. Ambrosius Episcopus.	S. Benedictus Abbas.
S. Augustinus Episcopus.	S. Alfonsus Archiepisco.
S. Hieronymus præsby.	S. Paulus primus eremit.
S. Bernardus Abbas.	S. Antonius Abbas.
Septem fratres marty.	S. Bernardinus confess.
S. Nicolaus Episcopus.	S. Isidorus Episcopus.
S. Ignatius Episc. & mart.	S. Catherina virg. & mar.

DES.

ERASMVS ROTERODAMVS

M. Ioanni Neuiō Hondischotano, Lilianorum
apud inclytum Louanium Gymna-
siarchæ. S. D.

ISTICHA moralia vulgò Ca-
tonis inscripta titulo, Neui Theolo-
gorum decus, primum diligenter à
mendis repurgauimus, collata Pla-
nudis int erpretatione: tamen si Græ-
culus ille Romani carminis senten-
tiam sæpenumerò non assequitur.

Addidimus & scholia, per breuia quidem illa, sed ali-
quanto cõmodiora, ni fallor, ijs cõmentarijs, quibus duo
quidam opusculũ hoc contaminauerant: quorũ alter insul-
sissimè rhetoricatur, homo ipsa infantior infantia: alter
ineptissimè philosophatur. Porro cuius autoris sit hec o-
pus, & utrũ vnus, an pluriũ, non admodũ referre puto.
Catonis ob id tantũ arbitror dici, quòd sententias habeat
Catone dignas. Adiecimus his Mimos Publianos falsò
inscriptos Senecæ prouerbia: atq; his quoq; castigatis (of-
fendimus enim deprauatissimos) adscriptissimus breuissima
scholia reiectis ijs, quæ perperã erant admista ex aliorũ
libris, tum appositis aliquot ex Auli Gellij Noctibus, &
Senecæ cõtrouersijs. Sed interim clamabit viciligator ali-

quis. Hui Theologum in tam frivolis versari nugis? Primum ego nihil fastidiendum duco, quantumvis humile, quod ad bonas pertineat literas, nedum hosce versus, tanta Romani sermonis mundicie, tamq; ad bonos mores conducibiles. Quanquam cur me pudeat in hoc genere pauculas horas collocare, in quo non pauci scriptores Graeci non mediocri cum laude sunt versati? Nam extant & hodie Theognidis sententiae, Ithocylidis & Pythagorae praecepta, non abs re, aurea dicta. Deniq; si mihi indecorum esse volunt, emendasse haec tam humilia & explanasse, multo foedius erit eadem & depravata fuisse, & (quod ex ipsorum liquet commentarijs) ista tam puerilia non intellecta fuisse ab ijs viris, qui se nihil nescire putant. Nam Publij Mimos quis contemnat, quos Aul. Gellius lepidissimos, Seneca disertissimos vocat, cuiusq; sententias (ut idem testatur) non piguit summos etiam retores emulari? Addidimus & septem sapientium celebria dicta, & hominis Christiani institutum, quod nos carmine dilucido magis, quam elaborato sumus interpretati, conscriptum ante à sermone Britannico à Ioane Coletto, quo viro non alium haberi, mea quidem sententia, florentissimum Anglorum imperium, vel magis piū, vel qui Christum verius sapiat. Hoc quicquid est laboris, tibi nuncupandum duximus mi Nevi ornatissime, simul ut habeas, quod tuis praelegi cures alumnis, quos nulla neq; literarum, neq; morum barbarie sinus inficissimul

ut hoc

vt hoc qualecunq; monumentum non sinat nostram ne-
cessitudinem intermori. Non me clam est, quàm sit hoc
plus quàm leuidense munusculum impar magnitudini
tuæ, qui cum eruditione rara, tum moribus non minus in-
tegris quàm festiuis & ornas ornatissimum Theologo-
rum ordinem, & illustrissimam Louaniensium scholam
illustras. Verùm confidebam fore vt optimo viro
libellum quantumuis pusillum ipsa cōmen-
daret utilitas. Bene vale. Lo-

uanij, Anno. 1513. Cal.

Augusti.

LIBEL.

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS,
qui inscribitur Cato, de præceptis vitæ cõmu-
nis, Eras. Roterod. castigatore,
& interprete.

QUAM ANIMADVERTEREM;
quam plurimos homines grauitèr errare
in via morum, succurrendum & consulen-
dum eorũ opinionioni fore existimaui, maxi-
mè vt gloriose viuerèt, & honorè contingerèt. Nũc
te fili charissime docebo, quo pacto mores animi tui
cõponas. Igitur præcepta mea ita legas, vt intelligas
Legere enim & non intelligere, negligere est.

Itaque Deo supplica.

Parentes ama.

Prima pietas est in Deum.

Proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificijs.

Amamus parentes, dum obseruamus, & obsequimur.

Colimus cognatos officijs & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

*Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, què vereren-
tur. Hunc magistrum vocat. Et animaduerte verborum*

proprietaem. Deo supplicandum est. Parentes amandi.

*Cognati colendi. Magister metuendus, quippe seruus ple-
runque, iuxta veterum consuetudinem.*

Datum serua.

Quod tuæ creditum est fidei, id serua veluti depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus (Foro pare) id est, accommoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, Vti foro. Cum hoc interpretamento consentit Græcus Planudes, neque dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te iudicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere: deinde de bonorum convictu, redderis melior.

Ad consilium ne accesseris antequam voceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negotijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neq; sordidus, neq; luxuriosus, sed eleganti munditie

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partem.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli sauire in eos, qui sunt inferiores, sed illis concede non nihil.

Rem tuam custodi.

Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter e-

geas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serua.

Id est, serua te incontaminatū, ac purum ab iniqua, mentis libidinum. Castum enim verecundum dicitur. Est autem ætatis flos, his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Reddit hunc sensum, sis attentus diligentie. Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vite usu vix assequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes; eoque quicquam insculpunt memorie.

Familiam cura.

Domestica negocia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Iraisci ab re noli.

Ne sis morosus. Nam omnino non commoueri, stipitis, est, potius quam hominis.

Neminem irriferis.

Est enim argumentum arrogantis stultitie. Vel.

Miserum ne irriferis.

Sic enim quidam codices habent. Hoc est, Animi vitia videri merentur: calamitas misericordiam meretur, po-

tius quàm nasum.

Mutuuum dato.

Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuò, sed non quibuslibet, sed redditurus bona fide, sed dignis officio, demique ijs, quibus non graueris & dono dare.

Iuditio adesto.

Adsunt aduocati, & id olim erat officium præcipuum in amicos, adesse iudicijs.

Conuiuare raro.

Sæpius vocare ad conuiuium, exhaurit substantiam; sæpius ire ad conuiuium, sordidum est. At rarius utrumq; facere humanitatis est.

Quod satis est, dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem nature.

Iusiurandum serua.

Non est temere iurandum: quod autem iuraris, præstandum est, nisi scelus sit, quod iuraris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in vino, vel abstine à vino. Nam adolescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum est, non pro quauis re, sed pro defensione patriæ. Nam Carum more mercede pugnare, turpissimum est, & plus quàm gladiatorium.

Nil temere credideris.

Id est, ne facilis sis ad credenda quæuis, quæ dicuntur.

Tu te consule.

A te ipso pete consilium, qui te tuaq; optimè nosti. Aut,

Tuto consule.

Id est, caue à consilijs periculosis: tuta consilia sequere.

Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge.

Literas disce.

*Aetas enim prima studio literarum optimè coercetur à
scohis.*

Nil mentiri debes.

*Turpe in puero ingenuo omne mendacium. Planudes te-
git, Velis, pro debes, & magis arridet.*

Bonis benefacito.

Beneficia nō sunt conferēda nisi in bonos, alioqui pereunt

Maledicus ne esto.

Id est, à conuitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Existimationem retine.

*Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facile, at non
facile sarcitur.*

Aequum iudica.

Id est, nō ad lucrū, aut ad gratiā, sed ad regulā equitatis

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor esto.

Nā dati pulchrū est obliuisci. Accepti meminisse decet.

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem iuris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

Antè monuit non esse irascendum sine causa: nunc admonet, iustam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud gentileis. Nunc principum Christianorum lusus est, imò quorundam etiam sacerdotum delitiæ.

| Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, nõ quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga, & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quam conditionem præscribis alijs, eadem vtere ipse in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odiu[m] omnibus modis fugiendum est. Amor amplectendus, etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamē amari te patere.

DISTICHORVM CATO.

NIS LIBER PRIMVS.

SI Deus est animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.
Vulgus existimabat Deum placari victi-
mis pecudum, rebusq; corporeis. Verum cum
Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus; & con-
sentaneum est, simile gaudere simili; nimirum potissimum
colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Chri-
stianorum corporeis quibusdam ceremonijs colit Deum,
cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adora-
tores querit pater, qui in spiritu adorent, cum ipse sit spi-
ritus. Nulla gratior pietas diuis, quam si vitam illorum
imiteris, hoc est, tolerantiam, mansuetudinem, castimo-
niam. At qui hæc animi sunt. Animus est Deus: fac quã-
tum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum po-
tes accedas, & gratissimum immolaris sacrificium. (Pu-
ramente) Nam vulgus lotis manibus, ac pedibus ad sa-
crum accedebat. Tu mentem purga. Huius sordes Deum
offendunt, qui videt ea, quæ sunt in animo, nõ in corpore.
(Si Deus) Si, hic non dubitantis est, sed ratiocinantis.
(Vt carmina) Nam Vergilius in sexto, Deum spiritum
& mentem vocat. (Præcipue) Vt intelligas non damari
cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi, esse
Deo gratissimum.

2 Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
 Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat.

Sensus est. Cùm vita vigilia sit iuxta Plinium, cauendum est, ne maximam vitæ partem somno perdamus, præsertim cùm è somnolentia vitia multa nascantur, & corporis, & animi.

3 Virtutem primam esse puta compescere linguam:
 Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa, maximaq; virtus est moderari linguam: ne quid temerè loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, rarò loquitur, & non nisi necessaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaq; proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

4 Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
 Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, huic cum alijs conuenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæqualibus, nec vllò certo vitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

5 Si vitam inspicias hominum, si deniq; mores;
 Cum culpent alios, nemo sine crimine viuit.

Mortales aliorum notant vitia, sua nemo videt, cùm nullus vitijs careat, si quis propius vitam ac mores excutiat.

6 Quæ nocitura tenes, quamuis sint chara, relinque.
 Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abijcere, si peri-

LIBER PRIMVS

si periculum afferant, veluti gemmas & aurum, quò vitata sit in tuto: aut voluptates, quò valetudini consulamus.

Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

Constans & lenis, vt res exoptulat, esto. 7

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tēpore licet alios atq; alios mores sumere, vt modò grauis sis, modò lenis, hoc est, placidus ac remissus, pro re, proq; loco. Vide num legendum sit lenis pro lenis, quod magis respōdet ad constās: vt sit sensus: aliquando persistendum in sententia, aliquando mutandum cōsiliū pro tempore. Porro versus constabit, si legas.

Constans & lenis, vt res cunq; exoptulat, esto.

Neq; dubitem affirmare hanc Germanam esse lectionē.

Tametsi Planudes priorem sequitur sententiam.

Nil temere vxori de seruis crede querenti: 8

Sæpe etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

Illud vxoribus fermè peculiare est, vt maritos instigent in seruos. Vnde monet, ne temere fidem habeant huiusmodi querelis.

Cumq; mones aliquem, nec se velit ipse, moneri, 9

Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Non satis est leuiter admonere peccantem amicum: vrgendus est, insistendum, vt vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Contra verbosos noli contendere verbis. 10

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis; si cū stulto, frustra contendis, propterea quòd stultitia verbosissima sit.

11 Diligi sic alios, ut sis tibi charus amicus.

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic alijs benefac, ne tibi ipsi noceas. In priore versu est venusta reditio similium, in dilige, & amicus: in secundo contrariorum, bonis, & mala.

12 Rumores fuge, ne incipias novus autor haberi.

Nam nulli tacuisse nocet, nocet loquutum.

Nequid in vulgus sparseris, propterea quòd rumor saepe numero in eius caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse: si quid habet, nocet loquutum esse.

13 Rem tibi promissam certò promittere noli.

Rara fides, ideo, quia multi multa esse loquuntur.

Noli certò promittere cuiquā, alieni promissi fiducia. Quod in te situm est, id prestare potes: alienam fidem prestare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facillimum, in prestando saepe fallit.

14 Cum te quis laudat, iudex tuus esse memento.

Plus alijs de te, quam tu tibi, credere noli.

Ne te ipsum estimaveris aliorū laudatione, sed tua ipsius conscientia. Te ipsum interroga, qualis sis, & si animus tibi responderit te longe aliū esse, quàm hic aut ille te facit,

LIBER PRIMVS.

magis credere debes tibi ipsi, cui notior es, quam alijs.

Officium alterius multis narrare memento.

Atq; alijs cum tu benefeceris, ipse fileto.

15

Beneficij accepti meminisse oportet, obliuisci dati. Qui dat beneficium, eius est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur opprobare. Eius, qui accepit, est passim predicare, ne videatur ingratus, & immemor.

Multorum cum facta senex & dicta recenses.

16

Fac tibi succurrant, iuuenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa viderunt, & audierunt, multorum dicta factaq; solent referre. Sed curandum est, vt ita nos geramus in iuuentute, vt in senectute succurrat nobis, nõ solum, quod alij rectè dixerint aut fecerint, verum etiam quod nos ipsi.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:

17

Conscijs ipse sibi de se putat omnia dici.

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, ne statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis malè sibi conscij.

Cum fueris felix, quæ sunt aduersa caueto:

18

Non eodem cursu respondent vltima primis.

In rebus secundis, ne quid accidat aduersi, cauendum est. Solet enim fortuna sæpius verti in diuersum, & lætis initijs addere tristem exitum. Ergo cum res secundæ sunt maximè, tum maximè meditandum est, quo pacto aduersam fortunam feras: ne si inexpectata venerit, &

B improvi-

CATONIS III

improvisum te oppresserit calamitas, succumbas.

- 19 Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

*Legendum est hoc hereditatis, & qui testamentis in-
hiant. Fit enim saepe numero, ut qui mortem alterius ex-
pectat, prior ipse moriatur, etiam, si iunior, aut robustior
fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis, & incerta res
est, & quovis casu abrumpitur.*

- 20 Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plene & laudare memento.

*Munera sunt aestimanda non suo pretio, sed animo do-
nantis. Ita legimus summos principes aquam manu caua
haustam, & malum oblatum summa cum alacritate, per-
inde ut maximum munus, accepisse. (Accipito placide)
alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse, (& plene) id
est, non maligne, sed candidè, ut praeteferas, pro exiguo
munere te multum debere.*

- 21 Infantem nudum cum te natura creavit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

*Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possu-
mus diuitias alienas esse, neque secundum hominis naturam.
Si membrum perdis, est fortasse quod dolcas, aliquid tui
decessit. Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli val-
de cruciari. Siquidem in his, quae verè sunt hominis, nihi-
lo plus habent reges, quam tu pauper. Vis scire quid ve-*

LIBER PRIMVS

re tuum sit? cogita quid habueris, cum nasceris.

Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis:

Qui mortem metuit, quod viuit, perdit id ipsum.

Qui mortem timet, non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ quod datur, perdit. Nam anxie viuere, non est viuere.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,

Incusare Deum noli, sed te ipse coerce.

Nihil est acerbius, quam amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpa. Quin potius te ipsum coerce, ne denuo benefacias ingratis. Quidam enim, si beneficientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem recte factorum, quum eius acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Ne tibi quid desit, quæsitis vtere parce.

Vtq; quod est, serues, semper tibi deesse putato.

Vtere parcè, id est, modicè, non profusè (quæ sitis) id est, partis. Et vt serues, quod habes, semper imaginare tibi deesse, vt semper aliquid addas. Sera autem (vt inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Quod præstare potes, ne bis promisseris vlli.

Ne sis ventosus, dum vis vrbanius haberi.

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temerè facias. Porro quod præstare possis id iterum atq; iterum promittere iactantia est, nõ humanitatis.

C A T O N I S

Molestā est verbosa promissio, molestior exprobatio.

26 *Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus:*

Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.

Erga eū qui fūco utitur, tu itē contrā utere fūco: Et iuxta proverbiū, Cretica cōtra Cretensem. Satius est nō nunquā retinere simulatū amicū, quā reddere apertum inimicum. Id enim fiet, si ostenderis te sentire fucum.

27 *Noli homines blandos nimium sermone probare.*

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec aestimes homines ex bonis dictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi, quisquis admodum blandus est. Memento sic capi Et illici aues, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, dum adulator sese ad omnes affectus attemperat.

28 *Si tibi sint nati, nesc opes, tunc artibus illos*

Instrue, quō possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet prouerbiū, non solum quæuis terra, sed quæuis etiam alit fortuna. Vnde certissimum viaticum est ars, quæ, quocunq; terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos diuitum aut principum ministerijs dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxum Et ocium. Porro quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim diuitibus quoq;, ut liberos suos iubeant artem aliquam discere, unde geminum cōmodum

LIBER PRIMVS.

cōmodum consequantur. Primum, prima illa etas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitijs. Deinde si fortuna abstulerit opes, nō erit, cur vel mendicent, vel ad sordidas aut foedas artes adigantur, puta turpe ministerium, aut militiam.

Quod vile est, charum: quod charum est, vile putato: 29
Sic tibi nec parcus, nec auarus habebis vlli.

Quod vulgus magnificat, tu contemne. Quod vulgus negligit, tu magnificato. Ita fiet, vt nec tibi sis parcus. Audebis enim vti, quæ non magnificas. Neq; cuiquam videaris auarus, quum non expectes auidè, neq; seruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu inuerte estimationem. Res autem cuiq; tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam rem putat pavonem aut rhombum: tu contrà vilem rem putato: & puta rem esse lautissimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinæ ceum. Ita nec tibi videberis sordidus, quum habeas lauta tuo iudicio: nec aliorum expectes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. 30

Turpè est cōmittere te, quod doces alios non esse cōmittendum, vita turpis abrogat autoritatem docenti.

Quod iustum est petito, vel, quod videatur honestū. 31

Nam stultum est petere, quod possit iure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic, Quod iniustum est, id est, quod non debetur, iure negari potest. Ergo non à quouis petas, sed ab eo cuius officium est præstare, quod petis: neq; quiduis, sed quod cum honestate coniunctum est. Nam id petitur aliquando & ab his qui non debent.

32 Ignotum tibi nolito præponere notis.

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facile cõmutes nota cum ignotis, puta amicum, vel rem vel vitæ genus. Notis enim cõmodius vteris, de quibus iudicare potes. Quæ si bona sunt, rectius vteris: si mala facilius tolerabis. Quandoquidẽ iuxta Plautũ. Nota mala, mala nõ sunt: ignota verò cuiusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpenumerò, vt, quæ in expetendo putaris prima, in experiundo repudies.

33 Cum dubia incertis versetur vita periculis,

Pro lucro tibi pone diem quicumq; laboras.

Planudes Græcus legit in certis, vt sint duæ dictiones. Cùm igitur vita per se incerta, versetur in periculis incertis, vnũquemq; vitæ diem in lucro deputa: vnusquisq; enim dies poterat esse vltimus, & incertum erat, an tibi contigeret. Ergo in tot vitæ periculis, quicumque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (Quicumq; laboras)

ras) id est, quicumq; sollicitus es, & angeris huius vite malis. Tamen si, ut dixi, non ignoro Plautidem secus exposuisse. Sed nõ est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus incertis, vnica dictione, ad hunc modum. (Cum vita dubia versetur) id est, incertur (incertis periculis) id est, casibus. Nam pericula hoc minus à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Vita-
sti naufragium, non vitasti ruinam: vitasti bellum, incidis in latrones: vitasti pestem morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atq; his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.

Vincere cum possis, interdum cede sodali: 34

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo iure concedendũ. Siqui de ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Cõtrà quidã dũ obstinatè rixãtur de lana caprina, malũt amicitia rescindere, quã vlla in re obsequi animo amici.

Ne dubites, cum magna petas, impendere parua: 35
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouerbiũ, manus manũ fricat. Gratiam hic vocat deã beneuolentiæ

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est. 36
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum est, ne per inimici inimicis incidat, cum ami

co, propterea quod ex iurgio resident in animis vestigia
quædam, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odium.

Et non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergo
morositas omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.

37 **Servorum ob culpam cum te dolor urget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.**

*Ne punias servum aut discipulum, quandiu senseris
te ira commotum. Pessimus enim autor rerum gerendarum,
ira: sed prius temperes animo tuo, ut sedata iracundia, vel
ignoscas, vel mitius punias. Ita Philosophus quidam, Puni-
rem te, inquit servo, si iratus essem. Et Plato, sublato in
servum baculo, rogatus quid ageret, Ego, inquit, Castigo
hunc intemperantem, seipsum significans ira concitum.*

38 **Quem superare potes, interdum vince ferendo.
Maxima enim morum semper patientia virtus.**

*Maximi animi est, cum possis vincere, pati tamen ut
vincaris, & negligere adversarium. Hac virtute inter
mortales non est alia præstantior.*

39 **Conserua potius, quæ sunt iam parta labore:
Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.**

*Facilius ac tutius est servare, quod tuo labore quasi-
tum est, quam sarcire, quod profusione diminueris, ac de-
triveris. Cum enim laboratur integrare, facile defendi-
tur inopia. Verum cum laboratur in damno sarciendo, in-
crescit, & obruit nos egestas.*

LIBER SECVNDVS

Dapsilis interdum notis, charis, & amicis, 40
 Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Cum tu felix) hoc est, lauta fortuna (fueris interdum dapsilis) id est, liberalis (Notis, charis, & amicis) Notis vt vicinis: charis, quos diligis: amicis, vt cognatis. (Semper tibi proximus esto) interdū in illos sis beneficus: in te semper. Et ita amicis sis amic⁹, vt tibi ipsi sis amicissim⁹.

DISTICHORVM LI.

BER SECVNDVS.

Elluris si forte velis cognoscere cultus.
 Vergiliū legito: quòd si mage nose laboras
 Herbarū vires, Macer tibi carmine dicet:
 Si Romana cupies, & Punica noscere bella,
 Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
 Siquid amare libet, vel discere amare legendo,
 Nasonem petito, sin autem cura tibi hæc est,
 Vt sapiens viuas, audi, quo discere possis,
 Per quæ semotum vitijs traducitur æuum.
 Ergo ades, & quæ sit sapientia, discite legendo.

Hoc est, Ex alijs poetis alia licebit cognoscere. Vergilius in libris Georgicòn docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quispiam fuit hic Macer, quàm is, quem habemus vulgò, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: vbi legendum arbitror Ciuica pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis

scripsisse legitur *Lucanus*. *Ovidius* tradit artem amandi, & in *Elegijs* docet amores. Quòd si cupis artem & rationem rectè beateq; vivendi cognoscere, hunc librum legito. Is te docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas *semitam*, id est, liberam & immunem à vitijs.

3 Si potes, ignotis etiam prodesse memento.

Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficum, verum ignoti quoq; conciliandi sunt, ac devinciendi beneficia, si modò possis prodesse. Vtilius enim est, quam plurimos amicos parare (meritis) id est, beneactis, quam parare regnum. Regnum enim eripi potest: amici succurrunt eiecto, & firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quam, quas potestate premas.

3 Mitte arcana Dei, cœlumq; inquirere quid sit.

Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Juxta *Socratis* sententiam, Quæ supra nos, nihil ad nos: admonet ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinet, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

4 Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni,

Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eadem sententiam legis in priori libro. Pro amittis arbitror legendum amittere. Qui mortis metu semper ax

xius vivit, stultè facit: primùm enim non vitat id, quod ti-
met. Deinde si quid habet hæc vita iucunditatis, eam suo
vitio perdit.

Iratus de re incerta contendere noli.

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irasceren-
tur: at multò magis oportet cauere iracundiam eos, qui
disputant. Melius enim iudicat, qui vacat ira. contra, ira
obstat animi iudicio.

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa.

Dandū etenim est aliquid, cū tēpus postulat, aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro properè. Sūp-
tum, qui necessariò faciendus est, libenter & promptè fa-
cito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino
insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut cau-
sa postulat, hoc est, in nuptijs, infestis, item in amicis.
Planudes longè alium sensum expressit Græce.

Sentit amplos etiam sumptus faciendos, vbi res postu-
lat. Cæterum ad res gerendas non temere insumendum
tempus, quòd huius sumptus sit pretiosissimus.

Quod nimium est fugito: paruo gaudere memento.

Tuta mage est puppis, modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est, quam excelsa: vt nauis
tutior, quæ in paruo est flumine, quam, quæ in pelagi flu-
tibus natat.

CATONIS

8 Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.

Ne indicaueris amicis, aut ne cōmittas testibus alijs, cuius te facti pudeat: ne plures reprehendant, si scierint id, quod vni tibi displicet. Si solus tibi conscius fueris, hoc est, si quid peccas. pecces absq; arbitris. Nec han sententiam intellexit Græcus Planudes. Dicit enim.

Quod amicis tuis probrum sit allaturum, valde occulta: ne in hoc reprehendat te plurimi, quod te solū cruciat.

9 Nolo putes prauos homines peccata lucrari:

Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impune auferre sua peccata. Latent quidem, sed ad tēpus: Postea parēt, id est, manifestantur. Tempus enim & celat, & aperit omnia. Parent autem, dictum est pro apparent.

10 Corporis exigui vires contemnere noli.

Consilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore. Nam sæpe, quod corporis viribus detractum est, natura addit ingenij viribus, Quanquam hæc sententia latius patet: nempe hominem non æstimandum proceritate roboreq; corporis, sed animo potius.

11 Quem scieris non esse parem tibi tempore cede.

Victorem à victo superari sæpe videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus, & sine penes illum esse victoriam. Nam incidit sæpe

penume

LIBER SECVNDVS

penumerò opportunitas, vt mutatis vicibus verū, vincat qui victus fuerat: & superior sit, qui fuerat inferior. Cōuenit cū illo, Vir fugiēs & denuò pugnabit. Quidā stulta pertinacia statim aut vincere volunt, aut pessundari. Aduersus notum noli contendere verbis.

12

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Vt ante legisti, contra verbosos non esse contendendū verbis: ita cum familiaribus rixandum non est, quòd summa discordia soleat nasci ex verbulis leuissimis.

Quid Deus intendat noli perquirere forte.

13

Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam rectè vertit Planudes, vertit enim ad hunc modum.

Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut statuere. Verus autem sensus hic est: Ne sortilegijs ac malis artibus inquiras, quid de te futurum sit. Quando quidem id Deus sciri non vult. Neq; enim te in consilium adhibet, cū aliquid decernit de te. Quòd si te vellet id scire, nimirum acceferet te in consilium.

Inuidiam nimio cultu vitare memento:

14

Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Et hanc sententiam non rectè vertit Planudes: Sic enim reddidit.

Planudes enim (nimio cultu vertit, maximo studio. Porro Germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore strepi-

strepituq; vitæ conflaueris tibi hominum odium. Qui tamen si non possint te ledere, tamen molestum est viuere obnoxium odio multorum. At per se incundum est omnibus esse charum, etiam si nihil utilitatis inde capias. Quamquam hic ablatiuus, nimio cultu, non refertur ad verbum vitare, sed ad inuidiam, vt subaudias conflatum: aut ex nimio cultu.

15 Esto animo forti, cum sis damnatus inique:
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijcias animum, si aduersarius vicit te præterius. Nec enim diu exultabit, sed quod perperam pronunciat iudex, id Deus reiudicabit.

16 Litis præteritæ noli maledicta referre:
Post inimicitas iram meminisse malorum est.

Post reditum in gratiam, non oportet litis antea actæ conuicia refricare, sed obliuisci superiorum iniuriarum. Finita enim similitate, debet & irarum esse finis: secus autem facere malorum est.

Verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriã.

17 Nec te collaudes. nec te culpaueris ipse.
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Te ipsum nec vituperes, nec laudes, vtrunq; enim videtur affectatis inanẽ gloriã. Nam & qui se vituperat, ob id facere videtur, vt refellatur ab alijs, et diuersa audiat.

18 Vtere quæsitis modice, cum sumptus abundat.

LIBER SECUNDVS

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia. Dum adhuc multum superest, incipe partius vii. Citius enim effluunt parva, quam colliguntur.

Insipiens esto, cum tempus postulat, aut res. 19

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando deponendum est supercilium, & remittenda seueritas, vt in conuiujs, in lusu, deponenda persona sapientis, sumenda persona stulti, praesertim inter stultos, at ita, vt stultum agas, non vt stultus fias. Summa enim prudentia est seruire tempori. (Loco) id est, quum est opportunum. Ita Terentius: In loco vero laudo.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento, 20

Crimem auriatiae: nam sunt contraria fama.

Pugnant inter se luxus & auaritia. Nam alterum est profusi, alterum sordidi, vtrunq; vitium iuxta fugiendum est, vt pote quod foedam pariat famam. Siquidem, qui nimium parci sunt, audiunt, cum inisectores, & ficos diuide, similiaq; Qui luxu sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Noli tu quaedam referenti credere semper. 21

Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda ijs, qui semper aliquid noui rumoris afferunt, deq; aliorum factis nunciant aliquid.

Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur propterea quod huic vitio vanitas soleat esse admista.

- 22 Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli:
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, vinum in causa fuit: Bene potus, hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

- 23 Consilium arcanum tacito committe sodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis, caue, ne quemuis consulas, sed eum duntaxat, cuius fidem in tacendo perspectam habeas, ne non solum non opituletur, sed laedat etiam, & infamet. Neq; enim corporis vitia cuiuis aperis, sed medico notae fidei, qui celet, & succurat.

- 24 Successus indignos noli tu ferre molestè.
Indulget fortuna malis, vt laedere possit.

In hoc versu multi laborant. Quidam s, elidunt in successus. Verum tu si tollas, Tu, dictionem, planè hic superuacuum, nihil superest scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quæ nunquam contingit indignis. Non enim illis faue fortuna, sed insidiatur, & illicet, vt postea grauius laedat.

- 25 Prospice, qui veniunt, hos casus esse ferendos:
Nam leuius laedit, quicquid præuideris ante.

Quicquid accidere potest homini: id antequam accidat, tecum meditare, vt ne subitum sit, si acciderit: minus enim cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

- 26 Rebus in aduersis animus submittere noli.

LIBER SECVNDVS.

Spem retine: spes vna hominem nec morte relinquit

*Quum fortuna seuit, sustine te ipsum animi fortitudi-
ne, ac serua rebus, secūdis, nec abijcias spē, quæ sola nec
morientē relinquit. Quādiu enim anima est, spes est. Et
in pyxide Pādoræ sola spes in labro hæ sit. Item Ouidius;*

Viuerē spe vidi, qui moriturus erat.

Rem tibi quam noscīs aptam, dimittere noli.

Fronte capillata, posthæc Occasio calua,

27

*Quoties fortuna offert cōmoditatē aliquā, quæ tibi sit
apta, statim arripe. Nam Occasio frontē habet capillatā,
vt ea parte teneri possit: verūm si semel se verterit, ab
occipitio calua est, vt iā apprehēdi nequeat. Hoc est, op-
portunitas quū cōrigit, teneri potest: nō redit autē quū vō-
les, si neglexeris. Hic admonendū illud quod Græci fin-
gunt de Deo Cæro, de quo nos copiosè in Prouerbijs.*

Quod sequitur spectā, quodq; imminet, ante videto. 28

Illum imitare Deum, qui partem spectat vtranque.

*Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene, se-
cusuè gestis, consiliū cape, quo pacto futuris occurras,
exemplo Iani dei Romani, quem bifrontem fingebat anti-
quitas, quòd oporteat prudentem virum à frontē, & à
tergo, vt inquit Homerus, habere oculos. Illud autem se-
quitur nos, quod præterijt, & à tergo est.*

Fortior vt valeas, interdum partior esto.

Pauca voluptati debentur: plura saluti.

29

C

Vite

CATONIS

Vitæ rationem moderare magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Nō enim in morbo tantum oportet ab intemperātia cauere: verum etiam quum rectè valemus, parcius utēdum est rebus omnibus, nēpe somno, potu, cibo, venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et si non nihil dandum est voluptati, multò plus tamē salutis, quæ perditæ, pereunt simul & voluptates omnes.

Iudicium populi nunquam contempseris vnus:

30 Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini: tamen sapientis est non pugnare solūm aduersus vniuersos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, quū omnibus desipere videatur.

31 Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis:

Tempora ne culpes, quum sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationē habe: ne si tuæ intemperantia in morbū incideris, postea pudore reijcias culpam in cœli in salubritatem, aut loci, sicuti vulgus solet. Nā pleriq; morbi nobis accidūt ex intemperantia vitæ.

32 Somnia ne cures: nam mens humana, quod optat, Cum vigilat sperans, per somnum cernit idiplum.

Quidam anxie observant sua somnia, & ex his de futuris estimant, quum somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium, neque significant, quid sit euentuum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti representet.

DISTICHORVM
LIBER III.

HOc quicumq; velis carmen cognoscere lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.

Instrue præceptis animum, nec discere cesses.

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Cōmoda multa feres, si autem spreueris illud.

Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

*Hoc est, proæmij loco: Absq; ratione bene viuendi,
vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen
vtilissima vitæ præcepta tradit, si studeas agnoscere: si
spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem. Siqui-
dem tua res agitur, non illius.*

Cum recte viuas, ne cures verba malorum.

Arbitrij nostri non est, quid quisque loquatur.

*Si malè de te loquuntur mali, cùm mali tu nihil facias
esto contentus conscientia rectè factorum. Nam in te si-
tum est, vt bene agas. Non est in te situm, quo modo de te
loquatur hic aut ille.*

Productus testis, saluo tamen ante pudore.

Quantumcunque potest celato crimen amici.

*Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili ma-
leficium illius, ita tamen, vt ipse non ledas famam tuam
& tantum silentij dabis amicitiae, quantum patitur
fama tua, & testimonij religio.*

Sermones blandos, blæsolque cauere memento.

CATONIS

Simplicitas veri sana est, fraus ficta liquendi-

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia. Proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

5 Segnitiam fugito, quæ vitæ ignavia fertur,
Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.

Ignavia & ociosa vita fugienda est. Nam torpor animi corpori quoque situm & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

6 Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemuis sufferre laborem,

Animus ferijs negotijs fatigatus, aliquando relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegritis viribus ad ferendos labores sufficiat: Nam

Quod caret alterna requie, durabile non est.

7 Alterius dictum, aut factum ne carpleris vnquam:
Exemplo simili ne te derideat alter.

Quid in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs, Si libenter reprehendas aliorum facta dictaque, tuo exemplo & alij in te vtentur.

8 Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex testamento tuorum, id serua, ne fias vulgo fabula. (Quæ fors suprema) id est, hereditas (dederit tibi notato) id est, inscripto tabulis testamentarijs (vel notata) id est, scripta tabulis, ea (augendo serua) id est, ita serua, ut augeas etiam. Vulgus enim multa di-

LIBER III.

cere solet in nouas noctos diuitias.

Cum tibi diuitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito viuas non parcus amicis. 9

Est vitium hoc senibus peculiare, ut quò propius accedant ad mortem, hòc sint contractiores. (Superāt) id est, supersunt, & abundant (in fine senectæ) id est, in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur donec, sed amicis, qui te foueant obsequijs.

Vtile consilium dominus ne despice serui. 10

Nullius sensum, si prodest, tempseris vnquam.

Propter auctoris humilitatē nō est contēnenda salubris sentētia, Nec spectandū est quis dicat, sed quid dicatur.

Rebus, & incensu si non est, quod fuit ante, 11

Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, non est vtendū eodem splendore, quo prius, sed cōtentus eris eo genere vitæ, quod præsens fortuna tibi præbet. Et quod adest, boni consules.

Vxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis. 12

Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Fuge) id est, caue, ne ducas vxorem dotis causa. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi grauis sit: sed contempta dote repudies. Quanquam id apud Christianos non habet locum.

Multorum disce exemplo, quæ facta se iuaris, 13

Quæ fugias. Vita est nobis aliena magistra

Qui suis discunt periculis, quid expediat, magna mer

CATONIS

cede discunt: sapiens ex aliorum vita sumit viuendi consilium. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo, ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit, imitabor.

14 Quod potes, id tentes: operis ne pondere pressus succumbat labor, & frustra tentata relinquantur.

Prius expende vires tuas, quam aggrediare negotium, ne postea victus difficultate, turpiter relinquantur, quod temere suscepisti.

15 Quod nouisti haud recte factum, nolito tacere: Ne uideare malos imitari uelle tacendo.

Noli dissimulare, si quid uideris non recte fieri: uideberis enim probare, cum siles. Silentium enim aliquando consensus esse uidetur.

16 Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato. Ipse etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

Si promeris iniqua lege, hoc est, dura & inhumana, confugas ad iudicis equitatem. Non enim hoc est, contra leges, sed ex mente legum, ut ad equitatem redigantur, & temperentur. Iniqua lex est, cum summo iure contenditur: ueluti si pauper in uincula coniciatur, quod non alat patrem, cum dicat, Liberi parentes alant, aut uinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his, iudex, hoc est, praetor, aut princeps, potest succurrere.

17 Quod merito pateris, patienter ferre memento. Cumque reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Incommodum quod tua culpa tibi accidit, non imputabis

LIBER III.

bis alij quam tibi: & cum tibi sis conscius, damna te ipsum, tuique iudex esto, & ea te poena dignum existimato.

Multa legas facito, perlectis perlege multa:

Nam miranda canunt, sed non credenda poetae.

18

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec enim omnia vera sunt, quae legis apud poetas. Fortassis pro perlege legendum est perline. Hoc est, dele, & corrige, etiam si Planudes vertit.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus,

Ne dicare loquax, dum vis urbunus haberi.

19

In foro locus est eloquentiae: in cubiculo silentij: in conuiuijs alternis ac moderatis sermonibus vti conuenit, ijsque venustis & amoenis. Quidam dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuijs, quibus non relinquunt loquendi spatium.

Coniugis iratae noli tu verba timere:

Nam lachrymis struit insidias, dum foemina plorat.

20

Vxores lacrymas habent in promptu. His expugnant viros. Admonet igitur, ne quid commoueamur huiusmodi lacrymis. Fingunt enim eas saepe numero, quod viros suos fallant: veluti cum simulant se commoueri zelotypia, ut suum adulterium dissimulent: aut iratas se fingunt ei, quem efflicti amant. Pro nolitu, legendum arbitror nolito.

Vtere quaesitis, sed ne videaris abuti.

21

CATONIS

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Vtere, quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculosè furari aliena.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam:

²² Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium huius vitæ malorum.

²³ Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento:

Namq; malum est, nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leuiuscula quedam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint, velut in vxore, si paulò sit loquacior, aut lingue procatioris, ferendum est si alioqui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio. Maximè quod lingue morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil vitij ferre potest in alijs, præsertim cum res facilis sit tacere: sic enim vxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est Socrates.

²⁴ Dilige non ægra charos pietate parentes:

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & si quis loco parentum est. Quidam veluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. Dilige parentes charos pietate non ægra, id est, non coacta, neq; grauatim, sed promptè & alacriter. Et si quid inciderit dissidiij

LIBER. IIII.

dissidij inter parentes, ita alteri obsequaris, vt altetum non offendas, sed pietas tua careat omni molestia.

DISTICHORVM

LIBER. IIII.

SEcurā quicunque cupis traducere vitam.
 Nec vitijs hærere animum, quæ moribus
 obsunt,
 Hæc præcepta tibi semp relegēdamemēto
 Inuenies aliquid, in quo te vtare magistro.

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitijs, & nullius mali tibi conscius viuere, hæc semper habeas præ manibus: in quibus inuenies, in quo te ipso magistro possis vti, hoc est, vt ipse regas ac modere vis vitam tuam, adiutus his præceptis.

Despice diuitias, si vis animo esse beatus:

Quas qui suspiciunt, mendicant semper auari.

Non iubet abijcere diuitias, sed non magnifacere. Etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur, ac magnificiunt, dum non audēt vti, quæ possident, & semper aliquid accumulāt, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,

Si contentus eo fueris, quod postulat vsus.

Si metiaris sumptus vsu, hoc est, necessitate, non ambitione, neq; voluptate, nunquàm tibi deerunt commodi-

CATONIS

*tates nature: quæ paucis cõtenta est, cum cupiditates im-
mensum desiderent.*

- 4 Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

*Si res malè tibi succedūt tuapte negligentia, ne cūferas
culpã in fortunã, vt illam cæcam appelles, cūm tu ipse ma-
gis parum prospexeris. Potest accipi bifariam (quæ non
est) id est, quæ nulla est. Fingunt enim mortales hãc deã,
cūm nulla sit. Aut (quæ non est) subaudi, cæca.*

- 5 Dilige denarium, sed parce dilige formam,
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.

*Amare pecuniam ad vsum, prudentis est: amare vt
forma pascas oculos, auari, ac dementis. Denarium vo-
lunt omnes, formam soli mali captant.*

- 6 Cum fueris locuples, corpus curare memento,
Aeger diues habet numemos, sed non habet ipsum.

*Cūm agitur de corporis valetudine, ne tum parcas di-
uitijs tuis. Etenim, qui morbo nõ succurrit, ne minuat pe-
cuniã, is habet quidẽ nūmos, at seipsem non habet, cūm
malè valeat. Mauult nūmos esse saluos, quàm seipsum,
& illis frui, quàm seipso. Fortasse pro sed, legendum se.*

- 7 Verbera cum tuleris, discens aliquando, magistri,
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

*Vapulasti puer à præceptore, cūm disceres literas,
multò magis ferre cõuenit, cūm pater te verbis oburgat.
Tulisti literatoris tyrannidem multò seuiorem: feras &*

patris

LIBER. III.

patris imperium, qui etiam cum irascitur, tamen à verbe-
ribus temperat.

Res age, quæ profunt: rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus
certa speratur utilitas. Rursus in quibus falli posses, & in-
certū est, profutura ne sint, an nocitura, ab ijs abstineas.

Quod donare potes, gratis concede roganti:
Nam recte fecisse bonis, in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est non dā-
num, quod contuleris in bonos. Et beneficium dando acce-
pit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo
viro benefeceris.

Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit:
Namq; solent primo, quæ sunt neglecta, nocere.

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed sta-
tim examina. & exquire cuiusmodi sint. Nam inijs fa-
cile medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, ac
maximè lædunt postea. Veluti si suspicaberis amicum a-
lienore esse in te animo, noli negligere quid sibi velit, sed
excute vnde hoc natum sit. Et si quid est, statim occurre
nascenti malo.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Cave, ne duplices morbum tuum: vnus enim, vt cūquē
fertur, duo simul ferri nō possunt. Amare damnosa res,

damno.

CATONIS

damnosagula. Quòd si pariter utroq; laboras malo super est, ut mox ad egestatem redigaris. Gulam vocat studiũ exquisitorum ciborum, eamq; dicit v̄tris amicam, quod per eam venter saginatur, res & fama decreseit.

12 Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timendum.

Cum tua sponte putes omnes feras esse timendas, meo præcepto vnũ animal maximè timebis, nempe hominem.

Nã nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

13 Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias: sic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adiunxeris ingenij vim, hoc est, sapientiam, qua corporis robore rectè vteris.

14 Auxilium à notis petito, si forte laboras.
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico. Animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter, Si quid morbi inciderit, magis amicũ accerse, quàm medicũ.

15 Cum sis ipse nocens, moritur cur victima, pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus cõmissum maçtata pecude, que nihil commisserat: & pro alieno peccato innocens dabat pœnas, cum is qui peccauit potius maçtari debuerit, quàm victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quemq; mala de suo depen-

dependere oporteat.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum, 16
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

*Amicus quem velis adiungere, non æstimandus è cen-
su, sed ex moribus. Idem oportet fieri in vxoribus.*

Vtere quæsitis opibus: fuge nomen auari. 17
Quid tibi diuitiæ profunt, si pauper abundas?

*Frustra parasti diuitias, si partis vti non audes, & in-
ter magnas opes viuis inops. Nihil enim refert habere,
si quæ habes, nihilo plus tibi profunt, quam ea, quæ non
habes.*

Si famam seruare cupies, dum viuis, honestam: 18
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

*Si cupis honestam tueri famam, noli amare nolupta-
tes in honestas, nempe gulæ, libidinis, & similiū.*

Cum sapias animo, noli irridere senectam: 19
Nam quicumq; senex, sensus puerilis in illo est.

*Cum per ætatem vigeat ingenium tuū, & animi vis,
noli deridere senectutem, quæ minus animo valeat. Desi-
piscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit.
Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.*

Dilce aliquid: nam cum subito fortuna recedit, 20
Ars remanet, vitamq; hominis nō deserit vnquam.

*Opes sæpenumerò subito fortuna eripit homini, velu-
ti incendio, furto, bello, naufragio: verum ars eripi non
potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper
& ubi*

CATONIS

Et ubique te possit alere.

- 21 **Perspicito cuncta tacitus quid quisq; loquatur,
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.**

Nulla res magis arguit, & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio. Hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cuiusmodi sit, cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo: & celat idem, si vel taceas, vel dissimulanter loquaris.

- 22 **Exerce studium, quamuis perceperis artem,
Vt cura ingenium, sic & manus adiuuat usum.**

Vt evanescent disciplinae, nisi exercitatione confirmes, sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

- 23 **Multum ne cures venturi tempora fati.
Non timet is mortem, qui scit continere vitam.**

Si vis liber esse à metu mortis, discere vitam non magni facere. Et quemadmodum eleganter docet Aristoteles, nullius rei iucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

- 24 **Disce, sed à doctis, in doctos ipse doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.**

Disce non à quovis, sed ab his qui possunt docere. Rursum quod ab alijs didiceris, id alijs impartiri. Ut ilium enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Hoc bibe, quod possis, si tu vis vivere sanus,

Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas sæpenumerò conciliat homini molestum & diurnum morbum.

Laudaris quodcumq; palam, quodcumq; probaris, 26
Hoc vide, ne rursus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconstans videberis, si quod aliquando coram multis laudaris, idem postea dānes. Quòd si mutasti sententiam, fac sileas. Fortasse pro vide, legendum est, fuge. Crimine) id est, suspitione, & cum vituperio.

Tranquillis rebus, quæ sunt aduersa, cauero: 27
Rursus in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tempestatem caue. Rursum cum fortuna seuit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit, Id secundis rebus timenda sunt aduersa, ne sis supinus. In aduersis speranda sunt lætiora, ne deficias animo.

Discere neccesse: cura sapientia crelcit. 28
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Iuxta Solonis sententiam, oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (rara) hoc est, singularis & eximia prudentia, contingit (longo usu) id est, diutina experientia ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus: Semper disce, studio crescit sapientia.

Nam

CATONIS

Nam pauci sunt, qui prudentes euadunt experientia rerum, vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures stultitiam non excunt hac via. Certissima ac breuissima ad sapientiam via est doctrina.

29 *Parcè laudato: nam quem tu sæpe probaris.*

Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Ne laudes amicum effusius, cuius non feceris periculum: siquidem ille sæpius abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuisse se, quàm tu predicaris.

30 *Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri.*

Scire aliquid, laus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nescire, quàm semel discere, quàm scire pulchrum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

31 *Cum Venere & Baccho lis est, & iuncta voluptas.*

Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

*Excerpe, quod inest boni: fuge, quod adiunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, vtere hac commo-
ditate: sed rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc caue.*

Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur absq; dissidijs.

32 *Demissos animo ac tacitos vitare memento:*

Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Tristes ac tacitos vita: videntur enim aliquid magni mali moliri. Quemadmodum cauendum est flumē ea parte, qua tranquillum est. Nam illud profundissimum esse solet.

LIBER III.

solet. Ita Caesar magis metuebat Brutum & Cassium, pal-
lidos ac tacitos, quàm Antonium ebrium.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum.

33

Alterius specta, quò sis discrimine peior.

Quoties tædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum
fortuna, & videbis te nihilo peiorem, hoc est, infelicio-
rem multis.

Quod potest id tenta: nam littus carpere remis.

34

Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis, quàm magna. Tutius enim tu-
tò nauigare iuxta littus, & remis vti, quàm passis velis
periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent venti
fortuna.

Contra hominem iustum prauè contendere noli:

35

Semper enim Deus iniustas vlciscitur iras.

Noli prauè, hoc est, malitiosè, & data opera, ac per-
uersè contendere cum homine iusto. Nã Deus nunquam
hoc relinquit inultum.

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo:

36

Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si diuitiæ contingunt, gaude, si ereptæ fuerint, noli te
crutiare, sed tunc vtere philosophia. Neq; enim tantũ bo-
ni habēt, vt sit admodũ dolendũ, si perierint, neq; rursum
tantũ mali, vt nō sint libèter accipiēda, si fortè cōtigerint.
Cōstat carmē esse deprauatũ. Arbitror legendũ, noli mœ-
rere quæredō. Planudes videtur hoc sensisse. Ereptas o-

D

pes

CATONIS

pes ne deplores, sed gaude potius habuisse te, quod perde-
res. Sed dubium non est, quin à Planude scriptum fuerit.
Porrò querendo, non est à quero, sed à queror deponenti
verbo: pro quo Planudes vertit. Hic casus erit exemplo
nonnunquam è duobus codicibus deprauatis restitui ve-
ram lectionem: Deinde quantopere expediat, autorum
monumenta non vni lingue fuisse cõmissa.

37 Est iactura grauis, quæ sunt, amittere damnis.

Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum:

*Si verbulo ledat amicus, ferendum est. At damna re-
rum nemo potest equo animo ferre. In his igitur cau-
dum, ne ledamus amicum.*

38 Tempora longa tibi noli promittere vitæ.

Quocũq; ingrederis, sequitur mors corporis umbrã

*Nemo potest sibi longeuitatem promittere, cum mors
hominem quocunq; eat, non aliter insequatur, quàm um-
bra corpus. Fortasse legendum, corpus vt umbra. Nam
sic reddidit Planud.*

39 Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro.

Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

*Non gaudet Deus morte pecudum: ergo thure litan-
dum est illi, hoc est, re innoxia & minimi sumptus. At
hodie pleriq; Christianorum, licet apud hos sublatus sit
mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos sibi tan-
tùm non deuinctos esse putant, si eas gēmas, aurum, argen-*

tum,

tum, ac serica suspenderint, vel ostentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda, immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtigerunt, in egen-
tium usus fuisse effusa.

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti. 40

Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniã prodesse pos-
sunt in multis, necesse est, vt aliquando musset iniurias,
id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, &
tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet ce-
dere, vt postea per illos suis prodesse possit. Nã si resistēs
reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Cùm quid peccaris, castiga te ipse subinde. 41

Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumito
de te ipso, & noli tibi ignoscere. Te ipsum obiurga, tibi ipsi
laboris aliquid indicito. Nam vt in sanandis vulneribus,
dolor dolore sanatur, siquidem ne doleat vulnus, infun-
dis, acria, quæ mordent: sic ista reprehensio tametsi ama-
ra est, tamen medetur vitio animi.

Damnaris nunquam, post longum tempus amicum: 42

Mutauit mores, sed pignora prima memento.

Si is, cū quo tibi fuit diutina consuetudo fortè mutatis
moribus alius esse cœpit, hoc debes tribuere veteri neces-
situdini, ne vituperes eū, etiã si nõ est dignus, qui ametur.

CATONIS

43 Grator officijs quò sis mage, charior esto.

Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda,

Vt sis charus omnibus, esto gratus (officijs) id est, beneficijs & bene meritis. Inuisum enim apud omnes est nomen officiperdæ. Sic enim vocant eum in quem collocatũ officium perditur. Nihil enim tam perit, atq; id quod confertur in ingratum.

44 Suspectus, caueas, ne sis miser omnibus horis:

Nam timidis & suspectis aptissima mors est.

Qui sibi fingit periculũ, is nunquã non miser viuit. Nihil igitur huic aptius, quã mors: quandoquidẽ nõ potest iucũdẽ viuere. Suspectus hic accipit actiue pro suspicioso

45 Cũ fueris seruos proprios mercatus in vltus.

Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

Sic vtere seruis tuis, licet emptitijs, vt memineris homines esse, non pecudes. Quòd empti sunt, fortunæ fuit: quòd homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

46 Quamprimum rapienda tibi est occasio prima.

Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris ante.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam, statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæras postea, quæ prius contempseras.

47 Morte repentina noli gaudere malorum.

Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subitò moriantur, dolendum magis est, quã gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quo-

LIBER QVARTVS.

rum mors felix est. Vel sic vt vertit Planudes tametsi malus autor: Si videris malos subito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis viris & innocentibus: vt intelligas hoc casu accidere non vindicta numinis. Versus ipsius ascribam.

Hæc indicavi, non vt insecter Planudem, sed vt nobis Græci vicissim ignoscant, sicubi labimur in peregrina lingua.

Cum coniux tibi sit, nec res, & fama laboret.

Vitadum ducas inimicum nomen amici.

48

Si pauper habueris vxorem, quæ laboret fama, hoc est, de qua homines malè loquantur (ducas) id est, existimes, nomen amici vitandum esse, vt pote inimicum fame tuæ: videberis enim prostituere vxorem: hoc prætextu, & hoc nomine, diuites pauperum vxores captant. Ita propemodum Planudes, tametsi potest & alius esse sensus nimirum hic: Si tibi sit vxor, re satis lauta, famaq; secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis vxori tibiq; contrahas.

Cùm tibi contingat studio cognoscere multa.

Fac discas multa, vt vites nescire doceri.

49

Quò plura didiceris, hòc plura stude cognoscere. Ne videaris indocilis vllius rei.

Miraris verbis nudis me scribere versus?

Hos breuitas sensus fecit con iungere binos.

DICTA

*Sententia nudis verbis explicanda est. Melius enim meminimus, quæ breuia sunt. Idcirco nudis verbis singula præcepta singulis distichis complecti voluit, vt aper-
tior esset & breuior.* *Finis,*

DICTA SAPIENTVM E GRAE

cis, vt habebantur à nescio quo Græculo
vtrunque collecta, vel confi-
cta potius, Erasmo in-
terprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto	Bona res quies.
Periculosa temeritas.	
Semper voluptates sunt mortales, honores autem immortales.	
Amicis aduersa fortuna vtentibus idem esto.	
Lucrum turpe, res pessima.	
Quicquid promiseris, facito.	
Infortunium tuum celato, ne voluptate afficias ini- micos.	
Veritati adhæreto.	Age, quæ iusta sunt.
Violentiam oderis.	Principibus cede.
Voluptati tempera.	A iureiurando abstine.
Pietatem sectare.	Laudato honesta.
A vitijs abstine.	Beneficium repende.
Supplicibus misericors esto.	
Lberos institue.	
Sapientum vtere consuetudine.	Litem oderis.

S A P I E N T I V M

Bonos in pretio habeto.
Audi, quæ ad te pertinent.
Probrum fugito. Responde in tempore.
Ea facito, quorum non possit pœnitere.
Ne cui inuideas Oculis moderare.
Quod iustum est, imitare.
Bene meritos honora. Spes foue.
Calumniam oderis. Afrabilis esto.
Cùm erraris, muta consilium.
Diutinam amicitiam custodi.
Omnibus teipsum præbe. Concordiam sectare.
Magistratus metue. Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempori credideris. Teipsum ne negligas.
Seniorem reuerere. Mortẽ oppete pro patria.
Ne quauis de re doleas. Ex ingenuis liberos crea
Sperato tanquã mortalis. Parcitotãquã immortalis
Ne efferaris gloria. Arcanum cela.
Cede magnis. Opportunitatẽ expectato
Mortalia cogita. Largire cum utilitate.
Ne prior iniuriam facias. Dolorem fuge.
Mortuum ne irrideto Amicis vtere.
Consule inculpatẽ. Delecta amicos.

B I A N T I S

In speculo te ipsum contemplare: & si formosus apparebis, age, quæ deceant formam: sin deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine ne malè loquare: quid sit autem, auscult
 Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob diuitias laudaris virum indignum.

Persuasione cape, non vi.

Compara, in adolescentia quidem modestiam, in se-
 nectute verù sapientiam.

PITTACI M TYILENAEI.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris: frustratus enim
 rideberis.

Depositum redde.

A familiaribus in minutis rebus læsus, feras.

Amico ne maledixeris Inimicum ne putes amicū

Vxori dominare.

Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Desidiosus ne esto, Inter amicos ne fueris iudex

Ne contende cum parentibus, etiam si iuxta dixeris.

Ne geras imperium, priusquam parcere didiceris.

Infortunatum ne irriseris.

Ne lingua præcurrat mentem.

Quæ fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festinaneris loqui Legibus pare.

Nosce teipsum Ne quid nimis.

Ante omnia venerare numen.

Parentes reuerere. Audito libenter.

Voluptatem coerce. Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex æqualibus, ne si ex ditioribus du-
 xeris, dominos tibi pares, non affines.

SAPIENTVM

CLEOBVLI LINDII.

Ne sis vnquam elatus. Domus curā age. (erudi.
Libros euolue. Libertos tibi charissimos
Iustè iudicato. Bonis benefacito.
Amaledicentia tēperato. Suspicionem abijito.
Parentes patiētia vince. Beneficij accepti memēto.
Inferiorem ne reijcias. Aliena ne concupilcas.
Ne teipsum præcipites in discrimen.
Res amici diliges, vt perinde serues vt tuas.
Quod oderis, alteri ne feceris.
Ne cui miniteris: est enim muliebre.
Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos
profiscere.
Lapis auri index, aurum hominum.
Voto nihil pretiosius.
Mendax calumnia vitam corrumpit.
Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

CHILONIS LACEDEMONII.

Nosce teipsum. Ne cui inuideas mortalia.
Temperantiam exercere. Turpia fuge.
Tempori parce. Iustè rem para.
Multitudini place. Sapientia vtere.
Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

SOLOONIS ATHENIENSIS.

Deum cole. Veritatem sustineto.
Amicis succure. Legibus pareto.

DICTA

Iracundiæ moderare. Ne iurato.
Malos odio prosequitor. Cogita, quod iustum est.
Parentes reuerere. Virtutem laudato.
Nemini inuideto.

THALLETIS MILESI.

Principem honora. Amicos probato.
Similis tui sis. Nemini promittito.
Quod adest, boni cōsulito. A vitijs abstineto.
Gloriam sectare. Vitæ curam age.
Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.
Susurrone ex ædibus eiice. (nes.)

DICTA SAPIENTVM EX

Ausonio, carmine. Atq; in his extrema sententia fere semper est gemina, & disticho comprehenditur.

PERIANDRI, CARMINE.

Phaleucio.

Nunquam discrepat utile à decoro.

Id est, Nihil utile, quod non honestum.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Id est, Quò quisq; ditior, hoc magis sollicitus vivit.

Mortem optare malum, timere peius.

Miser est, qui tædio vitæ mortem optat: sed miserior, qui semper timet mortem.

Faxis, vt libeat, quod est necesse.

Quod necesse est facere, fac vt libenter facias.

Multis

S A P I E N T I V M

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna iuuata, caueto tolli.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

*Ne extollaris fortunæ prosperitate. In rebus aduersis
ne frangaris animo.*

B I A N T I S, C A R M I N E.

Heroico.

Quænam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.

Id est, Quid optimum? Animus bene sibi conscius.

Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter.

Id est, Homini maxima pernicius est ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.

*Diues est, non qui multa possidet, sed qui sua sorte cõ
tētus est. Auarus omnis, pauper est, qui quod habet, nõ
habet.*

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Casta non est, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? non posse, & velle nocere.

*Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle ta-
men vlcisci. Malus etiam cum non possit, optat tamen læ-
dere.*

INDICTA

PITTACI, CARMINE

Iambico trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet:

Eiusdem est artis rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quam multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales. Nam ab improbis lauari, vituperari est.

Demens superbis invidet felicibus.

Stultitia est cruciari felicitate malorum, quasi in vulgariis bonis sit sita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Aequè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non & antè fuerint infelices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse servato.

Plures amicos re secunda compares.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

prospera fortuna conciliat multos amicos.

At reflante fortuna pauci manent, sed sinceri.

CLEOBULLI, CARMINE

Asclepiadeo

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quò potentior es, hoc magis caue, ne quid pecces: & quò plus tibi permitunt homines ob principatum, hoc ipse minus permittas tibi.

S A P I E N T V M

Fortunæ inuidia est immeritus miser.

Cum bonis malè est, fortunæ imputatur, cum ea sæpe magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.

Parcit quisq; bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is seruat, non perdit, quos prodit. Quanquãu suspicor legendum:

Parcit quisq; bonis, perdere vult malos.

Vt sit sensus: qui malos, ac noentes afficit supplicio, is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horũ violentia liberat. Et quisq; durius positum est pro, quisquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis sæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris.

At probra parentum sæpe obijciuntur liberis.

C H I L O N I S, C A R M I N E

Choriambico, ex Choriambis tribus,

& Amphibrachy. videtur

Sotadicum.

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior,

Sic est moderanda vitæ ratio, vt nec inferioribus sis formidi-

DICTA

formidini, quod est tyranicum: nec superioribus contemptui, quod est abiectæ fortune.

Viue memor mortis, immemor vt sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura honesta studia, quasi semper victurus. Quando hic versus de prauatus est, suspicor ita legendum:

Viue memor mortis, vt sis memor & salutis. Aut sic:

Viue memor mortis, ne sis immemor & salutis.

Tristia cuncta exuperans, aut animo, aut amico.

In rebus aduersis, aut amici consuetudine falle mærorem, aut animo te sustine.

Tu bene siquid facias, non meminisse fas est.

Bene facta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Florida senectus, simillima est adolescentiæ.

Morosa iuuentus, simillima est senectuti.

SOLONIS, CARMINE

Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemò beatus: Nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniux: dissidet quod impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis est præmiũ, nõ minus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaueris.

SAPIENTVM

Amicum laudato palàm, sed errantem occultè corripè.

Pulchrius multo parari, quàm creari nobilem.

Clarior est nobilitas, quam ipse tuis virtutibus tibi pararis, quàm quæ ex maiorum imaginibus contigit.

Certa si decreta fors eã, quid cauere proderit?

Siue sunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Si fatum vitari non potest, quid prodest præscisse?

Si incertum, stultum est timere, quod an euenturum sit, nescias.

THALLETIS, VERSV

Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem ausis facere, veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam post mortem viuunt gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediatur.

Crux est, si metuas vincere, quod nequeas.

Auget sibi molestiã, qui timet, quod vitari non potest. Cùm vero obiurgas, sic inimice iuuas.

Præstat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est optimus.

MIMI PUBLIANI

SEQUUNTUR MIMI PUBLIANI

ab Erasmo castigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD.

LECTORIS.

IN HOS deprauatissime scriptos reperi commentariolos longe prodigiosiores, quam in Caetonem, qui neq; coelum, neq; terram attingerent, & tamen accuratissime depictos, ceu rem sacram. O seculum illud infelix: Sunt pleriq; senarij Iambici, sed Latinae Comediae libertatem non fugientes: si quod diuersum genus inciderit, annotabimus. Ceterum qui scire volet, a quam portentosis mendis hos Mimos vendicauerimus, is conferat cum his, quos ante nostram editionem habebant vulgati codices. Vale lector, & fruerere.

Alienum est omne, quicquid optando euenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, verè nostrum est: quod votis contingit, alienum est, nempe quod fortuna possit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri sunt in te.

Animus vereri qui scit, scit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum.

Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia nescit simere.

PUBLIANI.

Auxilia humilia firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia: contra discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare: ubi cœperis, iam illi seruus es, nec potes excutere, cum velis.

Autamat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in utranq; partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam huiusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utranq; partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspitione. Vel sic: Suspicio plerunq; vergit in partem deteriore. Strenua, hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est: si alter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. Aequus dixit, pro comodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serva, quod nolis perire. Oculus autem, hoc est, præsentia domini optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus: cum non admoneas.

Aliena, homini ingenuo, acerba est seruitus.

Alijs servire durum est ei, qui liber sit natus, & alijs

imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

*Mens enim ebrij non adest, cum qua loquendum est.
Itaq; perinde est, ac si non adesset ipse.*

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat postea: Egone illam? Quæ me? quæ illum?

Auarus ipse miseriæ causa est suæ.

Nam sua sponte & volens pauper est.

Amans quid cupiat, scit: quid sapiat, non videt.

Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit, an perniciosum, id quod cupit.

Amans quod suspicatur vigilans, somniat.

Qui amant, ipsi somnia fingunt, & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristia facile sparguntur in vulgus: quæ recta sunt & honesta, vix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito, viq; expelli: sed paulatim potest elabi.

Ab amante lacrymis redimat iracundiam.

Amans iratus lacrymis placatur,

Apertè mala cum est mulier, tum demum est bona.

Fucatiū & fraudulentū est animal mulier, eoq; minime noxia, cum palam est mala. Indicat hic nullā esse bonam.

PUBLIANI.

Auarum facile capias, vbi non sis idem.

Auarum non potest ferre auarus. Vel, Facile fallis auarum, nisi sis idem, quod ille est, id est, auarus & ipse. Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est eiusdem amare, & sana mentis esse. Perinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet Terentius.

Auarus, nisi cum moritur, nihil recte facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alios suis opibus frui.

Astute dum celatur, se ætas indicat.

Senectus celari non potest. Nisi forte sic legendum est, Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quam sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum: sed is, qui magni facit pecuniam.

Auaro quid mali optes, ni vt viuat diu?

Propterea quod miserrime viuat. Summum igitur malum optat auaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quandiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sani suadet dolor. Expecta donec residat egritudo, tum stas tue, quid velis loqui, aut facere.

Alienum nobis nostrum plus alijs placet.

Sua quæque; seruis poenitet. Aliena miratur, verbis dicitur.

taxat. Cæterum si ad rem ventum sit, pauci velint cum alijs commutare.

Anus cum ludit, mortî delitias facit.

Anum vicinam mortî non decet lusus: videtur enim mortem delectare velle.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne statim pronuncies. Nam præcipitati iudicij sæpe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant.

Et hoc carmen deprauatum est: fortè sic legendum:

Amicum optimæ res parant, tristes probant.

Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explorat ficti sunt, an veri.

Aleator quantò in arte est melior, tantò est nequior

Hoc est, carmen trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò sceleratior es. Veluti miles, quò melior est, hòc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

*Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi vires au-
gentur exercitatione, ocio franguntur.*

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Beneficium precibus extortum magnam gratiæ partem perdidit. Quod vltro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iniustè petit.

Nò debet vti beneficijs aliorum, qui ipse nemini benefacit.

P V B L I A N I.

Bonum est fugienda aspiciere alieno in malo.

Item Plautus, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare, quàm accipere. Perdit enim libertatem, quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicuius malo contingat.

Bis enim mori est altetius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere,

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accomodas.

Nam illum adiuuas, & te eiusdem malefacti reum facis.

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

Lenis animus cum incandescit, vehementius commouetur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoq; , ut quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

M I M I

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat

Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati, est repositis gratiam.

Coniunctio animi, maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua benevolentia, quam affinitas sanguinis. Fortè versus hic ita legendus est.

Benevolus animus maxima est cognatio.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera nempe B. reperiebatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

Qui malus est, & bene loquitur, is plus quam malus est.

Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius est habere bonam famam quam diuitias.

Bonum tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & iustitia premi potest ad tempus, sed emergit postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Qui moderatè vititur victoria, is vincit primum hostem, deinde

P V B L I A N I.

deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat, ut rogetur, sed ultro querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominē euehat ad magistratum, à quo postea subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit, quam malè dormiat.

Cum abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè vivit, hoc imputatur virtuti, cui dicuntur aduersari fortunam. Vel sic: Quum eget necessarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtuti non habeant honorem.

Bona fama in tenebris propriam splendorē obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiam si ad tempus excidit animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cum sit nocens, perdit eam, sed suo bono, proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

M I M I

Fit iniuria bonis, cum impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse. Bono iustitiæ proxima est seueritas.

Seueritas enim est iustitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum cito morietur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit, apud bonos citò.

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

Aut sic, quæ periculum vindicat. Satius est pudere, quàm pigere. Pudor utilis est, per quem arcemur ab his, quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alos misericors meretur, vt in ipsum fauentes sint alij, siquid inciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit, quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse carius. Carum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cœteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.

Consolendus est amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis caueris. Aliquando nocendi est omit-
tenda

P V B L I A N I

tenda occasio, cauendi nunquam.

Cui semper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui adsueuerit semper accipere, is putat iam sibi deberi, quod datur, adeò vt si negaris, paratus sit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem meditum intemperans æger facit.

Aegroti intemperantia fecit, vt medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut vstionem, & similia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuisa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam cito redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissoluitur beneuolentia, at non facile sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quam qui cauent.

Casti ad virum matrona parendo imperat.

Pudica vxor hoc impetrat obsequio suo, vt quicquid velit, faciat maritus: & magis impetrat cum obsequitur, quam cum exigit.

Cito ignominia fit, superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia. Et qui insolenter

lenter utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hac citius efficies, quæ voles, quàm violentia & ferocia.

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia alijs malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Contenni est leuius, quam stultia percuti.

Satius est contēni ob virtutē, quàm stultū quid agere.

Comes facundus in via, pro vehiculo est.

*Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus con-
fabulator facit, ut non sentias viæ tedium, perinde, ac si
vehiculo poteris.*

Cito improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.

*Hunc versiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus per-
mittitur quàm æquum est, is plus sibi sumit, quàm oportet.
Hoc convenit in tyrannos, & uxoris.*

Discipulus est prioris, posterior dies.

*Quotidiana rerum experientia reddimur pruden-
tiores.*

P V B L I A N I

Damnare est obiurgare, cum auxilio est opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non est officiosum, sed danare est. Primum eximendus est calamitati, postea obiurgandus, quod sua culpa eam inciderit.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celericus.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando, non dispendium est, sed lucrum, ad negotium cito conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullum igitur conuicium dici potest contumeliosius. Versus est Trochaicus.

De inimico ne loquere malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris male, cauebit enim ille, stultum est igitur maledicere. Nam si amicus est iniquè facis: si inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam precipitata consilia plerumque sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Cum malum venerit ad summum, tum necesse est, ut fiat remissius.

Dediscere flere feminam, est mendacium.

Id est, femina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium ira, amoris redintegratio est.

M I M I

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.

Lucrum cum iactura fame, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustra sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur.

Dies quod donat, timeas, cito raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna.

Fortasse teneas legendum pro timeas.

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum, quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sepe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio videtur mora.

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cauendum.

P V B L I A N I

Et deest, & superat miseris cogitatio.

Deest, quia non vident, quo pacto possint mederi malis: & superest, quia intelligunt, quid debuerint cauere, sed serò.

Etiā obliuisci, quod scis, interdum expedit.

Quaedam huiusmodi sunt, vt sint dediscenda. Legi poterat, quod sis, vt sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis quid præsens tempus & res postulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum quæstu, facta Fortuna est dea.

Studium lucri facit, vt Fortuna credatur esse dea, quæ faueat. Aut (ex quæstu) id est, querimonia. Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiam, aut iram, plus est, quàm regnum. Exuli vbi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, Exul qui nusquam habet domum, perinde est, vt mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum. Exilium enim mors est ciuilis.

Etiā qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato, decet.

Irato non est dāda occasio nocendi, sed potius adimenda.

Se de.

Sed denegare patriæ, exilium est pati.

*Sic enim versiculum hunc mutauimus,
Qui lacet, & non versatur in republica, is sua sponte
exul est.*

Etiam capillus vnus habet vmbra[m] suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eheu quàm miserum est, fieri metuendum senem.

*Miserrimum est consenescere metu mali, quod non
dum aduenerit.*

Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

*Qui sequitur, quod dicat fides, non quod dolor, is
etiam hostibus erit æquus.*

Excelsis multò facilius casus nocet.

*Ex alto cadentibus periculosior est ac facilior ruina.
Ita periculosius deijciuntur ex alta fortuna.*

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

*Qui perdit pecuniam, habet in quod se seruet: qui fi-
dem, nihil habet, cui se seruet.*

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

*Insidiatur fortuna, cum blanda est: ita tum maximè
habenda est suspecta, cum maximè prospera est.*

Fortunam citius reperias, quam retineas.

*Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur. Et
maior virtus est tueri parta, quàm parare.*

Formosa facies, muta commendatio est.

Fauetur enim formosis, etiam si nihil dicant.

Frustra

P V B L I A N I

Frustra rogatur, qui misceri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hūc rogare?

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non possit tantundem reddere.

Fortuna, nimium quem fouet, stultum facit.

Magnæ felicitatis comites sunt stultia, & arrogātia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudiciū, indicat se sibi malè cōsciū esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras non culpēs, quod vitari non potest.

Hic versus nominatim citatur à Gellio.

Quod mutari, corrigiq; nō potest, id tacitè ferendum est, non vituperandum.

Futura pugnāt, vt se superari sinant.

Sic instant futura mala, vt tamen vinci vitariq; possint prudentia.

Furor fit læse sæpius patientia.

Et hoc carmē citatur à Gellio. Lenes cūm sæpius prouocantur, tandem iritati grauius irascuntur, quia rariis & serius commouentur.

Ficta, citò ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum,

Naturam expellas furca, tamen usq; recurret:
Ordo carminis inuersus est:

Citò ad uaturam ficta redierint suam.

Fidem que perdit, nil potest vltra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit. Pote legendum, pro potest.

Facilitas animi, ad partem stultitiæ rapit.

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, vt Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius uouus factus est maritus.

Fides, vt anima, vnde abiit, nunquam eò redit.

Vt vita semel amissa, nunquam reuertitur: sic nec fides. Iuxta illud: Qui semel scurra, nunquam bonus pater familiars.

Fidem nemo vnquam perdit, nisi, qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incurso alterius mali.

Fulmem est, vbi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus. Potens cum irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra, cum ad senectã ventũ est, repetes adolescẽtiã

Et hic Trochaicus est. Non licet reiuuenescere. Proinde seni tractanda sunt fenilia.

P V B L I A N I.

Falsum maledictum maleuolum mendacium est.

Qui conuitiatur, & mentitur, is malitiosè mentitur.

Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consiliùm plus efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, tum facilimè frangitur: ita splendidissima fortuna minimè durabilis est.

Feras, quod lædit, vt quod prodest, perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni,

Hunc rursum addidi ex Gellio. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infelix, & parum vulgo laudatus, cui profusio magis placet. Nisi mauis miseriam accipere pro penuria, siue inopia. Nam tum erit sensus: Qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est. Frugalitas est parsimonie vitium, sed sub honesto, laudatoq; nomine.

Graue præiudicium est, quod iudicium non habet.

Post præiudicia sequuntur iudicia, in quibus excutun-

tur præiudicia. At graue est illud præiudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicij loco est: veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est iudex, qui secus ausit iudicare.

Grauisima est probi hominis iracundia.

Vir bonus vt tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Grauis animi pœna est, quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.

Grauius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauisimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò vt stultissima quoq; si semel inoleuerint, reuelli non possint.

Graue crimen, etiam cum dictum est leuiter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos vel ioco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

P V B L I A N I.

Heu quam difficile est gloriæ custodia.

Fama honesta facilimè contaminatur, & difficilius est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur. Respondet illi superiori.

Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quam est timendus, qui mori tutum putat.

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est. (minit sui.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, me-

Intelligit enim sibi posse accidere, vt sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitude, pro bona causa mori.

Gloriosa est infamia, vitã impendere iustitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis cõmodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cum feliciter agit, alijs subuenit, huic alij subueniunt in rebus aduersis.

Heu quã miserũ est lædi ab illo, d quo nõ possis queri

Et hic trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente: quòd queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et, In-

genium mala sepe mouent, iuxta Nasonem. (bet.

Heu dolor quā miser est, qui in tormēto vocē nō ha-

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquiri-
tur. At quidam ita torquentur, vt non audent verum di-
cere, scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quā poenitenda incurrunit homines viuēdo diu.

In longa vita multa accidunt, quæ nolis. Hic quoque
Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, & melle litum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semp̄ in sele aliud fert, in alterū aliud cogitat.

Hic est Iambicus tetrameter. Nemo nō est dissimulator.

Honestus rumor alterum est patrimonium.

Tantundem ferè valet honesta fama, quantum patri-
monium.

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè seruit, qui succumbit tempori.

Honestum est seruire tempori, & cedere fortunæ ad
tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, vt, qui dedit, exigat suo iure,
quandocunq; velit.

Hæredem scire, vtilius est, quam quærere.

Quidam

P V B L I A N I.

Quidam codices habent ferre, pro scire. Satius est ferre quaecumq; heredem, quam nullum habere. Si legas scire, sensus est. Præstat habere liberos, quibus tua relin-
quas, quam circumspicere alienos, quibus tua relin-
quas. Hæredis fletus sub persona ritus est.

Hic quoq; versus citatur à Gellio. Fletus hæredis, est risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam si fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus male sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non possumus: ne quis nos meritò ode-
rit, id cavere possumus.

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc ma-
gis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Seruile est supplicem esse homini indigno. Læditur igi-
tur ingenuitas.

In nullum auarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit auarus, se verò etiam discrutiat custo-
dia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteq; da-

tur egenti.

Instructa onopia est in diuitijs cupiditas.

*Cupere cum abundes, inopia quaedam est, non expedi-
ta, sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.*

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

*Qui dissimulat peccatum, is inuitat, vt iterũ peccetur.
Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.*

*Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi va-
rietate condiatnr.*

Ingenuitas non recipit contumeliam.

*Generosi & ingenui animi est, negligere cõtumeliam.
Aut sic: Generosus animus impatiens est contumeliæ.*

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

*Fortè sic legèdum est: impunè peccat, cùm quis peccat,
rarior. Aut, impunè peccat, cùm quis peccat rarius.*

Ingratus vnus miseris omnibus nocet.

*Vnius hominis ingratitude facit, vt nec gratis succur-
ratur, cùm egent.*

In miserĩ vita nulla contumelia est.

*Hoc carmen variè reperi deprauatum. Et haud scio,
an rectè diuinarim. Non videtur cõtumelia, quam facias
in hominẽ malũ & infelicẽ. Nisi sic mauis: In vitia mise-
ri cõtumelia est dicere, id est, contumeliæ genus est inse-
ctari vitia hominis miseri, qui magis eget consolatione.*

Inopiæ parua desunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic versus deprauatus. Nam in cõtroversijs

PUBLIANI.

Seneca citat huiusmodi Publij carmin.

Luxurie defunt multa, auaritie omnia.

*Quanquam hic quoq; versus constabit si legas. Inopie de
sunt parua, sine pauca, quod ego malim. Multa desiderat
pauper ad vite usum: sed auarus magis eget, qui nec id
habet, quod habet.*

Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum putes.

*Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquã osurus. Ita con
fidas amico, vt si fiat inimicus, non multũ possit lædere.*

Inuidiam ferre, aut fortis, aut felix potest.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quã antè dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Inuidia tacitè, sed minutè irascitur.

*Inuidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minu
tam, hoc est, de re nihili.*

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Ira statim subsidit, odium diuturnum est.

*Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu ca
uendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens He
breus, Ab hoste reconciliato cruendum.*

Iniuriarum remedium est obliuio.

*Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, sed obliuio
optimè.*

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere: hoc Alexander ille magnus orbis domitor non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, vt in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne sis præceps vel ad vltionem, vel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem, docti est metuere.

Sapientis est non contemnere hostem quantumuis humilem: potest enim per occasionem nocere.

In calamitoso risus etiam iniuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secūda, ad suspicionem mali rapiunt etiā casu dicta.

Iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum absoluitur nocens, tunc iudex non innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, vbi pudet, cui ignoscitur.

Non ignoscendum est, nisi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima est audacia.

Fortè legendum est plurimum, vel plurimi. Multum valet audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.

Illo nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est, iudice conscientia, etiam si iudex nemo pronunciet.

P V B L I A N I

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea: Ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

*Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recte q; fieri.
Aut, Iratus lædi se putat ab eo, qui bene consulit.*

Improbè Neptunū accusat, qui iterū naufragiū facit.

*Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum
exponit se periculo, impudenter accusat fortunam. Est
autem & hic Trohaicus tetrameter.*

Loco ignominia est apud indignum dignitas.

*Honor commissus indigno, non honestat eum, sed ma-
gis dedecorat.*

Laus vbi noua oritur, etiam vetus admittitur.

*Si iterum rectè facies, efficies, vt superiori de te fa-
mæ fidem habeant homines.*

Leuis est fortuna, citò reposcit, quæ dedit.

*Fortuna inconstans statim repetit, & aufert, si quid
dedit.*

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori,

*Necessitas nascendi ac moriendi, neminem non com-
plectitur.*

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

*Vnius lucrum damnum est alterius. At non item in
rebus animi.*

Lasciua & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur: fortunam innocens.

Innocens & si non veretur leges, ut nocens, tamen timet fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ defunt multa, auaritiæ omnia.

Hunc versum Seneca citat in cōtrouersijs, Multis eget profusor, auarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absument, huic nihil est satis, cū sit insatiabilis.

Malignos fieri, maximè ingrati docent.

Ingratificiunt, ut qui benigni fuerint, contractius donent. Hoc enim malignos vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui vni fecerit.

Mora omnis odio est: sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re: tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agamus temerè aut inconsultò.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed æquum desiderat iudicem. At cū fiducia rei tota est in misericordia iudicis, pessimam habet causam.

Mori est felicis, antequam mortem inuocet,

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda est vita, ac nondum huius tædio mortem optat.

Quidam codices pro felicis habent felicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est cū non licet loqui, quod velis. Nam illic multò minus licebit facere, quæ velis, si loqui non licet.

P V B L I A N I

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias. Ergo, cui nullus invidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui bene facit commodi sui causa, is malè facit.

Malus vbi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dis simulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non possint: At semel duntaxat moriendum: nam à morte nō datur reuiuiscere. Hoc dictum aduersus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi liceat reuiuiscere.

Male geritur, quicquid geritur, fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis: hoc perit viuis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minus est quam seruus, dominus q̄sti seruos timet.

Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe malè sibi conscius.

Magis hæres fidus nascitur, quam scribitur.

Filius nascitur hæres, hæredipeta scribitur. Hoc aduersus

M I M I

Sus illos, qui fraudatis ijs, quos natura coniunxit, ob offensam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio foeminae vincunt viros.

In rebus malis, plus sapiunt foeminae, quam viri.

Mala est voluptas alienis assuescere.

Dulcis cibus alienus: sed foeda voluptas est assuescere alienis.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est. Difficile est seruare, quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, vbi aliquid naturae perit.

Medicina, quae ledit naturam, dura est, velut, quae membrum aufert.

Mala naturae nunquam doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctorem sumus idonei: virtus discitur.

Miseriam nescire, est sine periculo viuere.

Qui sine periculo viuunt, is feliciter viuunt.

Vita tuta, quamuis humilis, felicissima est.

Male viuunt, qui se semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bonae rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excusant conuictum interpretatione, atque ita magis irritant.

Male secum agit aeger, medicum qui haeredem facit.

Inuitat enim, ut occidat.

PUBLIANI

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leuius.

Mutate se bonitas, quum irites iniuria.

Boni fiunt mali, si prouoces.

Mulier cum sola cogitat, male cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali voluit in animo. Pudor enim cohibet, eum sexum, qui abest in solitudine.

Malè facere qui vult, nusquam non causam inuenit.

Malis nusquam deest occasio malè faciendi.

Maleuolus semper sua natura vescitur.

Etiam si deest præmium maleficij, tamen maleuolus fruitur sua malitia. & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando, summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, nullum imperium tam potens, quod non amittatur, si tyrannicè imperes.

Mulier, quæ nubit multis, multis non placet.

Male audiunt vulgò, quæ sæpius mutant maritum. Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunq; enim nubit marito secundo, priori displicuit, à quo diuertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Malum

Nunquam te inuoluas huiusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in otio vivere.

Nil peccant oculi, si animus oculis imperet,

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malorum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari possit.

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus.

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet.

Id est, non facile opprimitur incommodo, qui præcauet incommodum: & non facile opprimitur periculo, qui periculum obseruat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus, & fortunæ vicissitudo, ut sæpe, quæ putaris optima, sentias maxime nocere, & contrà.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nun-

quam

PUBLIANI

quam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adieunctum est incommodi.

Nusquā meli9 morimur homines, quā vbi libēter vi-

ibi mori optimū, vbi iucundē viximus. Trochaicus est.

Negandi causa auaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam inuenit causam, quur non det.

Nimum altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione veritas excutitur, at immoderata perditur: id quod prorsus accidit sophistis quibusdā, ac rixosis disputatorib9. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper etas vergit in peius: hoc est, mores hominum in dies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, vt ipse pecces: veluti si quis ob impudicam vxorem veneno tollat adulterum, & sic puniat adulterum, vt ipse fiat beneficus.

Pars beneficij est, quod petitur, bene si neges.

Quidam ita moleste dant, vt gratiā amittant beneficij.

Quidam

M I M I

Quidam adeò commodè negant, vt videantur dedisse.
Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.

*Suis quisq; vitijs blanditur, eaq; extenuat mutatis
nominibus.*

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.

*Et hic refertur ab Aulio Gellio. Si sinas impunitum
peccatum, facis vt iterum libeat peccare.*

Tam deest auaro, quod habet, quam quod nō habet.

*Hunc senarium citat Seneca in controuersijs. Aua-
rus non magis vititur suis, quam alienis: utrisq; igitur ex
equo caret.*

O vita misero longa, felici breuis.

*Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vite tædio.
Felicibus mors ante diem videtur accidere, quòd vite
tædium non sentiant.*

ALIQVOT SENTENTIAE

INSIGNES EX VARIIS

collectæ scriptoribus.

PITTA CVS.

Difficilia, quæ pulchra.

Magistratus virum arguit.

Prudentis est prospicere, nequid eneniat mali: fortis tole-
rare, si quid fortè obtigerit.

Nec vi

INSIGNES.

Ne cui calamitatem suam exprobraris.

Vxorem æqualem ducito.

B I A S.

Valere corpore, nature munus est: diuitiæ dantur à fortuna.

Sapientia, animi bonum est.

Ita dispensa tempus, quasi & diu victurus, & mox moriturus.

Delibera lentè: quod decreueris, constanter vrge.

Ne præceps sis ad loquendum.

Pessimi consultores, ira, & præcipitantia.

Sapiens omnia sua bona secum portat.

C L E O B V L V S.

Amicos beneficijs foue, quò fiant amiciores: inimicis bene fac, quò fiant amici.

Egressurus domo tecum expendito, quid foris agere velis: domum vbi redieris, quid egeris, reputato.

Audiendi quàm loquendi studiosior esto.

Voluptati frænos inijcito.

Vxori presentibus alienis nec blandire, nec iurgium facito.

Rebus secundis ne efferaris, aduersis ne deijciaris.

P E R I A N D E R.

Voluptas citò perit. honos immortalis est.

Tanta quies, periculosa temeritas.

SENTENTIAE

*In rebus prosperis esto moderatus, in aduersis prudens.
Cura potest omnia.*

ANACHARSIS.

De arte non iudicat nisi artifex.

Ex alienis vitijs disce, quàm foeda sint.

Linguam, ventrem, & pudenda cohibe.

Potior est vnus amicus insignis, quàm multi vulgares.

THALES.

Difficillimum est omnium, nosse se ipsum.

Quæ in alijs damnes, ipse ne feceris.

*Amicorum, non minus absentium, quàm presentium me-
mores esse oportet.*

*Animus honestis artibus excolendus est potius, quàm
forma corporis componenda.*

Ne quæras fraude ditescere.

*Qualem gratiam retuleris parentibus tuis, talem expe-
cta & à liberis tuis.*

SOLOON.

Virtus fidelior est iureiurando.

Quod præclarum est, accuratè agendum.

Amicum ne temerè recipito, receptum ne reijcito.

Impera, sed prius doctus imperio parere.

*Aesopus: Cum regibus aut omnino non loquendam, aut,
quæ sunt iocundissima, loqui oportet.*

Solon correxit, arti quæ sunt optima.

INSIGNES.

Rationi pareto.

Malorum consuetudinem fugito.

In defunctum maledicta ne congerito.

*Filius ne patrem alere cogitor, à quo nullam artem edo-
ctus es.*

Vitæ finem spectato.

CHILO LACEDÆE- MONIVS.

Si dixeris, quæ vis: audies quæ non vis.

Damnum turpi lucro potius esto.

Ne lingua prævertitor animum.

Quæ fieri non possunt, ne tentes.

Index aurum, aurum explorat hominem.

Amato tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

ARISTIPPVS.

*Opes eiusmodi tibi para, quæ naui fracta simul cum domi-
no enatent.*

*Fortunæ bona varij casus eripiunt: bona animi, quæ solâ
verè bona sunt, nec incendium, nec naufragium po-
test eripere.*

Disce puer, quæ viro sunt vsui futura.

THEOPHRASTVS.

Præciosissimus sumptus est tempus.

ANTISTHENE S.

Regium est audire male, cum feceris bene.

SENTENTIAE

*Satius est, in coruos, quàm in adulatores incidere. illi
mortuum exedunt, hi viuum etiam.*

Quod rubigo ferro, hoc liuor homini.

Fratrum concordia quouis muro tutior.

Præcipua disciplina dediscere mala.

DIOGENES.

Vir bonus Dei simulachrum est.

Amor ociosorum est negotium.

Miserrima res senex egens.

*Perniciosissimè mordent, ex feris bestijs, obtrektor, ex
cicuribus adulator.*

Oratio blanda melleus laqueus.

Venter vitæ Charybdis est.

Famosum scortum letale mulsum.

*Qui præclara loquuntur, nec faciunt, citharæ similes sunt:
quæ sonat alijs, ipsa nec audiens, nec sentiens.*

*Ridiculè faciunt, qui in psalterio sonos aptant ligno, ani-
mum ad rectè viuendum non componunt.*

Frustra viuit, cui, vt bene viuatur, nulla cura est.

*Qui forma decorus indecorè loquitur, ex eburnea vagi-
na plumbeum educit gladium.*

Serui heris, improbi seruiunt cupiditatibus.

*Eruditio iuuenibus sobrietas est, senibus solatium, paupe-
ribus diuitiæ, diuitibus ornamentum.*

Nobilitas, gloria, diuitiæ malitiæ sunt velamenta.

INSIGNES.

SOCRATES.

Quæ supra nos nihil ad nos.

Hoc unum scio, me nihil scire.

CRATES.

*Vt in omni malo Punico granum aliquod putre est, ita ne
mo reperitur unde quaq; purus à vitio.*

ZENO CITTIENSIS.

*Non, qui magnus, statim bonus est, sed quisquis bonus,
idem & magnus est.*

*Ideo natura dedit homini aures duas, os unicum, ut plus
audiamus, quàm loquamur.*

*Auribus attrahendi sunt homines potius, quàm pallio, id
est persuasione magis, quam violentia.*

*Lupinum aqua perfusum dulcescit, homo licet natura
tristior, vino hilarescit.*

THEMISTOCLES.

*Præstat habere viros egentes pecunia, quàm pecuniam
egentem viris.*

PERICLES.

*Amicum esse licet, sed usq; ad aras, id est, amici causa
non est violanda religio.*

LAMACHVS.

Non licet in bello bis peccare.

IPHICRATES.

Indecora sapienti vox, Non putarã: aut, Non expectarã.

EPIST. NVNCVPAT.

M. CVRIVS.

Præstantius est imperare aurum habentibus viris, quam habere aurum.

CATO SENIOR.

Mirum eam civitatem saluam esse posse, in qua minoris veneat bos, quam piscis.

MVSONIVS APVD GELLIVM.

Si per laborem honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet: si per voluptatem turpe quippiam feceris, voluptas abit, turpitude manet.

RODOLPHVS AGRICOLA

Ioanni Agricole suo fratri.

S. D.

Nihil habeo mi frater, quod vel ego aptius tibi pro nostra necessitudine, ut qui frater sim tuus, afferre possim, vel tu potius pro tua etate, ut qui prima iuuentæ spatia ingrederis, ex me expectare debeas, quam ut, undecunq; possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornator, & vita melior euadas. Idq; dignum studiis meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quarum usus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuò nos deuinxit pignore, ita illa quoq; que à me accipis,

EPIST. NVNCVPAT.

eipis, solida per inde sint, perpetuoq; tibi adiumento futura. Quòd si pulchrè apud poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem:

Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendeat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi studijs, quæ vera, certissimaq; ad virtutem ducunt via, quæq; in rebus humanis quid expectandum sit, quid fugiendum, quid rectè secusue fiat, veluti in speculo, conspiciendum nobis, considerandumq; proponunt. Cùm sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis, Latinisq; literis conscripta, egregia in primis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim suauitas est dicendi, is ornatus, & (vt ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, utilitas, decor præceptorum, vt si, quemadmodum pugiles meditados quosdam nodos nexusq; habent, quibus in certamine subito, vel non cogitantes etiã vtantur: ita nos quoq; oporteat, certa quædam, & ad manũ deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras, velut ad filiũ, dirigãt actiones, quorumq; tenax infixæ mentibus nostris memoria, recti nos limitẽ egredi vbiq; vetet: hic libellus aptus vel maximè ad hanc rē, atq;

ISO. AD DEMONICVM.

accōmodatus mihi videatur. Eum itaq; in Latinum sermonem è Græco conuerti, rem scrupulosam conatus, vt numeros quoq;, quorum ille fuit obseruātissimus, & schemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad possem, imitarer. Per similitur enim cadentia & desinentia, & æquata, & contrapōsita, & reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorū vt studiosus præcipue Gorgias Leōtinus præceptor ipsius, alijq; ætatis illius sophiste fuerunt, ita diligentior ipse, vt secuta ipsum, non affectata viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atque etiam, & ad verbum quoq; ediscēdum censeo, semperq; velut ante oculos tanquam regulam quandam vitæq; præscriptum habendum. Ita fiet, vt non solum instruat os tuum, verum animum quoq; emendet. Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum est intelligere, quæ legas, ita ad virtutem maximum, facere, quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PAR

ænesis, per eruditissimum virum Rodolphum

Agricolam è Græco in Latinum ser

monem traducta.

IN MVLTIS DEMONICE

rebus multum inuenimus distantes bonorum

mentes, atque malorum cogitationes, multo

verò maximū accipere è discrimē circa mutuā

consuetu-

consuetudinem vitæ. Hi enim præsentibus solum amicos venerantur: Alij eos quoq; qui longè absunt, benevolentia prosequuntur. Ac malorum quidè amicitias, tēpus exiguum dissolvit: at bonorū, ne omnis quidè æui tractus extinguat. Cum putē igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationē dono tibi misi, indicium erga te benevolentia, signumq; cū Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatū, ita amicitia quoq; paternæ hereditatē suscipere. Video autem & occasionē nobis cōvenientem, & præsentis nos opportunitatem tēporis adiuvātem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientiæ studio ad huc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicumq; autē adhortatorias ad amicos suos orationes cōscribunt, pulchrū illi quidem opus assumunt, non tamen circa id, quod est in philosophia præstantissimū, laborant. Qui verò adolescētib; præmōstrant, non ea, quibus vehementiā in dicendo cōsequantur, sed quo pacto vita moribusq; industrij fiant, tāto magis quān illi, audientibus præsumunt, quantū interest, quòd illi ad sola ipsos verba confirmant, hi verò ipsi quoq; facta emendāt. Quamobrē nos, non exhortationem tibi parātes, sed institutionē tibi scribentes, pergemus nostrite cōsiliij participē facere, quas res oporteat adolescētes desiderare, & quæ rursus opera vitare: qualibus itē

ISOOCR. AD DEMONICVM

hominibus se coniungere, & quomodo suam ipsorum vitam instituerent. Quicumque enim vite cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua non res honestior, non constantior est vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flaccescit. Diuitiæ vitiorum sunt potius, quam integritatis ministræ, facultatem nempe desidiæ præbentes, & ad voluptatem iuuenes excitantes. Robur prudentiæ cõiectum profuit: sine illa verò, sæpius eum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum, qui se exercent, adornat, industriam verò mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bona fide mentibus ipsa coaluerit, sola conseruatur. Diuitiis potior, utiliorq; generis splendore: quæq; fieri nequeunt ab alijs, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda, constanter expectans, desidiæ dedit, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu per facile est ex gloria certaminum Herculis, operumq; à Theseo gestorum, quibus morum præstantia tantum laudis insignis operibus adiecit, ut omnis temporum posteritas, rebus, quas gesserunt, offundere nequirit obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui viuendi secte, non ne habebis pulchrum ac domesticum eorum, quæ à me tibi dicitur, exemplum? Neque enim parui virtutem faciens, neque socordiæ deditus egit ætatem, sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neque extra modum diuitiis

P A R A E N E S I S

*etiam expetebat, sed presentibus: quidem fruebatur bonis
 veluti mortalis, gerebatq; curam futurorum velut im-
 mortalis. Neque verò contemptè vitam instituerat, sed
 elegans erat & magnificus, simulq; expositus amicis. Im-
 pensius laudabat officio ipsum prosequentes, quàm gene-
 ris sibi necessitudine deinctos. Persuadebat enim multò
 ad amicitiam efficaciorè esse naturam lege, mores ge-
 nere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos de-
 ficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus,
 exactèq; de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc
 signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quem,
 velut exemplar, vitam formæ oportet, legemq; tibi mo-
 res illius putes, & imitatore te æmulumq; virtutis pæ-
 ternæ præbeas. Turpe namq; fuerit pictores pulcherrima
 quæq; exprimere animantium, & liberos non imitari in-
 dustriam parentum. Existimes autem nullum ita pugi-
 lem cõtra aduersarios suos decere meditari, sicut te con-
 siderare, quo pacto cum patris tui ratione viuendi decer-
 tes: fieri autem non potest, vt animum quisquam taliter
 formet, nisi multis antè honestisq; præceptis fuerit exple-
 tus. Corpora nanq; moderatis laboribus, animus verò a-
 ctionibus honestis roboratur. Experiar igitur breuiter
 ea tibi exhibere, quibus obseruandis, in vita plurimum
 videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud
 homines consecuturus.*

ISO CR. AD DEMONICVM

Primum quidem piè diuina colas, nō solum sacrificās, verum etiā, quod iuraris, prestās. Illud enim affluentiæ opum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidē, præsertim, quod ciuitas: sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusq; obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs, quæ roborari, sed quæ sanitati conducunt. Id assequeris, si desinēs laborare, tolerando adhuc labori sufficies.

Neq; in risum procliuus esse velis, neq; in verba confidens. Illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Fac assuscas non tristis esse, sed cogitabūdus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus esse crederis.

Putes in primis decere te modestiam, pudorem, iustitiam, temperantiam. Istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur, Neq; latiturum te, si turpe quippiam feceris, speres: vt enim alios celes, te ipsum tamen consciuum habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates sectare gloriæ iūctas: oblectatione enim cū honestate nihil est melius, sine illa verò nihil est peius,

Obtrectationes deuites, tamen si fuerint falsæ, vulgus enim

PARAENESIS

enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, si appareat ea te non facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoq; disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis: at quæ nescis, ea perceptis adiunge doctrinis. Aequè nanq; turpe est eum, qui vtilem audit orationem, nō addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ ocium studio percipiendæ eruditionis impende: sic enim difficulter ab alijs inuenta, facilè tibi percipere continget.

Putam multitudinem præceptionum multis opibus esse potiore: istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur. Turpe nanq; fuerit mercatores tanta trāsire maria, quò cumulationes suas opes efficiant: adolescētes verò ne terra quidē sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatus, benignè obuios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare.

Benignū

ISOCHR. AD DEMONICVM

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem utaris:
Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq; crebrò conuenias eosdem, neq; diu cum eis agas
de eisdem. Satietas enim est omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut ad actos quo
que perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium tē-
perantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris. Id autē
continget, si lucrum putaueris id, quo gloriam augeas, nō
quò diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes, quales delinquē-
ti tibi esse alios velles: in iucundis, si turpe putaueris, ser-
uis tute tuis imperare, voluptatibus verò seruire: in ad-
uersis, si alienas respicias calamitates, tibiq; quòd homo
sis in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quàm pecuniarum deposita tuere:
deceat nanq; viros iureiurando se fideliores præstare.

Consentaneum puta perinde malis non credere, quem
admodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferrī, nemini dixeris, nisi tantundem ex-
pediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusurandum ad actum, propter duas accipitō causas,
vel ut te ipsum turpi crimine exoluas, vel ut amicos tuos
in magnis periculis serues. Pecuniarum autē gratia nul-
lum numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs

pecunia

PARAENESIS

pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris antè, quo pacto prioribus sit usus amicis. Spera nanq; ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus, factus autem, da operam, vt permanear. Tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec in expertus ipsorum esse velis. Hoc autem facies, si & cum nullius indigeas, te similes indigere: & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultãda concredas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus factis nosces. Amicos proba, & ex vitæ aduersitate, & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto vteris cõmodissimè, si non, vt ab eis rogeris, expectes, sed pollicens vltro, ipsis in tempore succurras.

Aequè putes turpè, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs.

In familiaritate proba non solùm malis tuis indolentes, verum etiam bonis non inuidentes: multos enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum inuidia torquet.

Absentiũ amicorũ fac memineras apud presentes vt ra-

ISOCHR. AD DEMONICVM

tionem etiam istorum quoq; absentium habere videaris.

Circavestitum elegans, non splendidus esse velis. Est autem elegantis quidem magnificentum, splendidi verò esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum studio occupatos, atq; ijs, quæ habent uti nescientes. Simile nanq; cõtingit illis, quod equum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet, atq; possessores apparare. Sunt autem pecuniæ illorum qui rectè ipsis frusciciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnam aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre: ad reliquum vitæ usum, nõ plus æquo, sed moderatè ista concupisce.

Amplectere quidem præsentia, quærasq; meliora.

Nulli calamitatem exprobaris: communis enim est fortuna, futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi cõtinget, quod qui alienos canes pascant. Illi enim danti, sicut temere accurrèti, allatrant: mali quoq; eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes auersare perinde atq; fallentes: utriq; enim,

PARAENESIS.

0021

enim, cum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea, quae sunt optima, sequendum assistant.

Comem te praebeas eis, quibus cum conuersaris, & non insolentem. Superborum enim fastum vix serui quoque perferent: at morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis, si neque iurgator sis, neque implacidus neque cum omnibus contendas, neque irae eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si iniuste quidem fuerint irati, sed efferuescentibus concedas, deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula serijs, neque inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuum enim ubique est molestum. Neque ingrater gratiam in eas, quod multis evenit, qui faciunt quidem, sed egrè tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue est, vel castigandi, quia acerbum.

In primis caue tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge: cum fuerit mens vino corrupta, patitur idem, quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi namque nullo ordine, suis destituti rectoribus feruntur: animus quoque plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi prae te ferendo:

H

do:

ISOCHR. AD DEMONICVM

do: mortalia verò, moderatè presentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est, quòd alia quidem omnia peruersè facta lucro sunt eis, qui illa admittunt: sola autem immodestia damno afficit eam habentes: plerunq; enim, quos verbis offenderunt, illis rebus poenas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui sunt renuntiaturi. Principium enim amicitiae laus est: inimicitiae vituperium.

Quum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum: latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissimè poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter verò confice, quod decreuisti.

Optimum puta contingere nobis à Deo prosperitatem à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de eis cõmunicare, verbis, velut de alieno negotio, utere. Sic enim illorum sententiam nosces, teq; ipsum haud quaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primùm quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim malè administravit suas, nunquam bene consulat in alienis.

Ita poteris maximè ad consulendum excitari, si calamitates quas affert temeritas, spectes: sanitatis namq;

tunc præcipuè curam habemus, cum valetudinis aduer-
se dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorumq; vite rationem secta-
re: videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq; apud
multitudinem tibi maiorem cõtinget laudem assequi, &
constantiore regum benevolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmissimam
tamen legem mores illorum putes. Sicut enim, qui Rem-
publicã gubernat, opus habet populum observare: ita sub
principatu viventem, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria
malo utere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa
refertur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cu-
mulator, sed gloria honestior. Multis enim opibus præ-
stantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam neq; dicto neq; facto iuveris.
Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios
tueris.

Sic te compara, vt alijs superior esse possis, sis tamen
æquo contentus, vt iustitiam videaris expetere, non pro-
pter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam diuitias iniu-
stas. Tanto enim præstantior est opibus iustitia, vt illæ
solum diuitibus prosint, hæc verò defunctis etiam gloriam

ISO. AD DEMONICVM.

præstet: & illæ passim improbis cõtingant hæc malis profusus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniustitia lucro est, sed potius eos, qui propter iustitiam ferunt iacturas. Iusti enim, & si nulla alia re superent iniustos, honesta tamen spe ipsos antecellunt.

Omniũ curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximeq; omnium providentiam tui ipsius exerce: maximum enim in minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, vt sis corpore laborum patiens, animo sapientia appetens, vt illo perficere possis decreta, hoc discernere facienda.

Quicquid dicturus es prius apud animũ tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Putare rerum humanarum nihil esse firmum: ita nec in prosperis lætitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cùm sint aliqua, de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo: in reliquis melius fuerit tacere, quàm loqui.

Gande cùm tibi contigerint bona, moderateq; dole, vbi inciderint mala: neutrius tamẽ animi in alijs esse velis manifestus: absurdum enim est reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in prepatulo positam circumferre.

PARAENESIS

Magis dedecus vites, quam periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quòd si tamen contigerit in periculum te devocari, quære in bello salutem cum honesta opinione, & non cum pudenda fama: mori namq; cunctis providentia decrevit, sed honestè vita decedere, id bonis tantùm viris proprium natura concessit.

NEC mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haud quaquam præsentis tuæ conveniunt ætati. Non enim id me latebat, sed statui eadem opera & præsentis vitæ consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere: quæ quanto tibi sint vsui futura, facillè cognoscas: qui verò tibi cum benevolentia consulat, difficulter consequeris. Vt ergo reliqua nõ ex alio requiras, sed hinc, velut ex ærario, proferas, decrevi nihil eorum prætermittere, quæcunq; tibi possim in consilium afferre. Gratiam autem habeo Deo ingentem, si quam de te concepi, non me fallat opinio. Plerosq; enim videmus, ut tuis iucundissimis potius, quam saluberrimis delectari: ita seducentibus à vero amicis potius accedere, quam illis, qui ad meliora hortentur. Te verò puto contra instituisse pergere, iudicium mihi, tuam circa reliquum vitæ cultum industriam sumens. Qui enim rectissima sibi ipse

ISOGR. AD DEMONICVM

agere inducit, consentaneum est eum aliorum ad virtu-
 tem exhortantium monita non segniter amplecti. Præci-
 puè excitabit, vt rerum honestarũ amore tenearis, si per-
 spexeris, quot ex ijs voluptates perquam legitimè habe-
 mus. In socordia, nanq; satiandarumq; libidinum studio,
 continuò sunt labores voluptatibus adiuncti: enixius ve-
 rò ad virtutem conatus, modestaq; vitæ institutio, synce-
 ras semper, certioresq; referunt oblectationes. Et illic qui-
 dem gauisi primum, postea dolemus: hic post laborem vo-
 luptates capimus. In cunctis autem rebus, non ita princi-
 pij meminimus, quemadmodum exitus sensu mouemur.
 Plurima enim in vita non propter res ipsas agimus, sed
 consequentium gratia elaboramus. Cogita autè quòd ma-
 lis conuenit, passim quicquid obuium est agere: Hæc enim
 protinus vitæ sibi regulam præscripserunt. Bonos verò o-
 portet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum
 incurrere reprehensiones. Cuncti enim non perinde ode-
 runt eos, qui se fallunt, sicut, qui probos esse se iactant,
 nullaq; in re vulgò sunt præferendi. Rectè quidem. Nam
 si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus: quo
 modo eos, qui tota aberrant via, non asperandos putabi-
 mus? meritoq; credimus istos non solùm in seipsos delin-
 quere, sed & animi sui esse proditores: ipse enim opes il-
 lis gloriamq; & amicos peperit: illi verò seipsos indignos
 hac sua felicitate fecerunt. Quòd si oportet eum, qui mor-
 talis

PARAENESIS.

talis sit, scrutari coniectura cœlestium mentem, arbitror
in familiarissimis suis maximè ostendisse, quo modo bonis
sint malisq; affecti hominibus. Iupiter enim Hercule &
Tantalum genuit, què admodum fabulæ tradunt, cunctiq;
credunt: & illum quidem propter virtutem immortalita
te donavit, hunc propter improbitatē gravissimis calami
tatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere de
cet honestatem, & non modò his, quæ nos diximus, sed
ex poetis pulcherrimum quodq; ediscere, & reliquos eru
ditos, si quid dixerunt utile, scrutari. Quemadmodum vi
demus apem omnibus flosculis insidentē, & de vnoquoq;
optima carpentem: ita oportet, qui vite disciplinam expe
tunt, nullius rei rudes esse, & undiq;, quæ sunt
utilia, colligere. Vix enim quis hac
diligentia nature poterit
errata supe
rare.

FINIS.

VITAE SANCTORVM MEX BRE

uiario Romano desumpta, ad puerorum
institutionem.

PRÆSENTATIO BEATÆ MARIÆ. 637.

BEATÆ virgo Maria, quæ peperit
mundi redemptorem: vt erat etiam ante
quam in lucem ederetur, plena gratia: ac
peccati omnis immunis, sic in omni etate
prebebat magna documenta insitæ virtu-
tis & gratiæ. Præsentata igitur quasi mulier etatis iam
proiectæ in templo supplex dominum adorabat, ac in
Dei laudibus cōstantissimè perseuerabat: cōueniētibus vi-
delicet initijs, vitā instituēs, qualis eā decebat, quæ filiū
Dei superueniente Spiritu sancto virgo esset paritura.

SANCTVS GREGORIVS

Papa. 584.

Gregorius patria Romanus ex ordine Senatorio, ma-
gno omnium consensu inuitus etiam cum monachus
esset atque leuita, pontifex creatur anno domini
sexcentesimo decimo nono. Qui sic vixit, vt clarissi-
mum exemplum reliquerit successoribus suis vel mo-
rum sanctitatis, vel diligentie in rebus agendis, vel
doctrinæ

VITAE SANCTORVM.

doctrina, quam varijs scriptis ostēdit, quæ multa & præ-
clara posteritati reliquit. Hic instituit vt Kyrie eleyson
nouies in ecclesia caneretur. Item vt cantaretur Halle-
luia, præterquam à Septuagesima vsq; ad pascha. Idem
in Canone redegit illud, diesq; nostros in tua pace dispo-
nas. Nec nõ supplicationes maiores, quas Græci Litanias
vocant: & stationum magnam partem instituit. Ab hoc
probis doctisq; viris ad prædicandũ Euangelium missis,
Angli fidẽ Christi integrè publico consensu acceperunt.
Eiusdem potissimũ opera Gotthi ad catholicam fidem
ex Arriana secta rediere. Hic paternam domum in mo-
nasteriũ conuertit, vbi pauperes peregrinos alebat. Obijt
anno sui Pontificatus decimo tertio, mense sexto, quarto
Idus Martij: sepultusq; est in Basilica Petri.

SANCTVS AMBROSIVS

Episcopus. 641.

Ambrosius Mediolanensis antistes Ambrosio pa-
tre ciue Romano Galliam administrãte natus est.

Cuius in ore dormientis in cunis examen apũ præ-
stantiam viri portendens consedissememoratur. Sed Ro-
mæ liberalibus disciplinis eruditus, ob ingenij eius acu-
men, & solertiam, à Probo præfecto, vt Liguriam guber-
naret missus, Mediolanum venit, vbi mortuo Auxentio
Episcopo Arriano cum populus in electione præsulis dis-

sideret & ipse seditionis sedanda studio, ad ecclesiam per-
 rexisset, subita totius populi voce Ambrosium episco-
 pum acclamantis, incredibili & catholicorum & Arria-
 norum consensu, pontifex eligitur. Quod onus & si diu
 subire recusauerit, tamen Valentiniano Imperatore ele-
 ctionem libenter approbante, non potuit populi, simul, ac
 Imperatoris desiderio, & voluntati resistere. Suscepto
 igitur episcopatu ea vite sanctimonia, ac morum integri-
 tate, autoritateq; munus obiuit, vt Theodosius Impera-
 tor, quo iubente propter magistratus ocisos Thesalonica
 ciuitas fuerat occidione cesa, Mediolani Ambrosio se
 ingressu ecclesie prohibenti, & commissum scelus magna
 cum libertate improperanti, paruerit: & publicè poeniten-
 tiam egerit ab eodem iniunctam. Demum post multos ex-
 haustos labores pro Christi ecclesia, post multa librorum
 volumina, sanctè, & sapienter conscripta, pietate, ac mi-
 raculis clarus, quieuit in domino, pridie nonas Aprilis,
 anno Christi nati trecentesimo octogesimo, cuius festum
 ab ecclesia celebratur septimo Idus Decembris, quo die
 episcopus creatus est.

SANCTVS AVGVSTINVS

Episcopus. 618.

Avgustinus Tagaste (quod est in Africa oppidum)
 honestis parentibus ortus, omnium fere suorum equa-
 lium

SANCTORVM.

lium doctissimus, sed in adolescentia Christianæ religioni alienus, Mediolanum contendit: ubi cum sanctum Ambrosium ad populum de religione concionantem, frequenter audisset, priuatus quoque colloquijs eius eruditus, & conuersus, trigesimo suæ ætatis anno ab eodem fuit baptizatus. Vnde reuersus in Africam christianissimè ac sanctissimè vivens à Valerio viro sancto Hippo- nensi episcopo præbyter factus, monasterium condidit religiosorum hominum quos pia doctrina, & præceptis apostolicis instituebat. Et cum per id tempus Manicheo- rum hæresis, in qua ipse fuerat multum inualuisset acer- rimè in eam cum Fortunato hæresiarcha complures dies disputauit, eundemque conuicit. Quibus rebus ductus Valerius episcopus, Augustinum in societatem sui epi- scopatum asciiuit. Qua cura suscepta, Augustinus tanto studio cuiusque generis hæreticos insectatus est, vt partim sermone, partim libris editis, totam Afri- cam à Manicheorum, Donatistarum, Pelagianorum- que erroribus expurgauerit. Scripsit libros innume- rables, ad religionem & sacrarum scripturarum ex- positionem pertinentes: tanta doctrina, & pietate, vt nullus neque Græcorum, neque Latinorum Christianam philosophiam, magis illustrauerit. In quo studio cum æ- tum ageret ætatis septuagesimum sextum, à vita mi- grauit quinto Kalendas Septembris anno Christi natì
quadrin-

quadringentesimo trigesimoq; Hipponi. Vandalis eam urbem obsidentibus.

SANCTVS HIERONYMVS

Præbyter. 627.

Hieronymus Constantino Imperatore anno ab orbe redempto. 331. in oppido Stridone (quod est in Pannoniæ, Dalmatiæq; confinio) Christianis parentibus ortus, puer ad nodum Romam missus est liberalibus studiis erudiendus. Vbi Donato in grammaticis præceptore, & (ut quidam volūt) Victorino in Rethoricis vsus, Græcas ac Latinas literas felicissimè didicit. Cum autem ætate processisset, Aristotelicã, Platonicã, Stoicã ac cæterorum omnium philosophiã attigit. Galliã deinde discendi gratia perlustravit, vnde Romam reuersus est, atq; inde in Syriam profectus. Quam itidè magna ex parte discendi studio peragrata, inuastam eremũ, quæ Syros ab Agarenis disternat, secessit: vbi quatuor annos ab hominum frequentia semotus, cum solo Deo librisq; suis cõmertium habens adolescentiæ lapsus lachrymarũ imbre diluebat. Et contractas per ætatis incuriam sordes laborũ asperitate detergebat. Inedia deniq; ac vigilijs, & incredibili austeritate, rebellantẽ carnẽ, & subinde repullulantem ætatis lasciuia coercens corpus spiritui seruire docebat. Visebatur tamẽ in ea solitudine nõnunquã ab amicis, &

S A N C T O R V M.

vicinos monachos ipse inuisebat. Hebraici sermonis difficultatē, in defesso labore peruicit cuius non solum intelligentiam, sed & peculiarē sonum, ac veritaculum stridorem est assequutus vsus ad eam rē doctissimis Hebræorum quos ingenti mercede conducebat, marsupium exhauriens, vt pectus eruditione locupletaret. Nec his contentus, Chaldaicā item linguā est aggressus, quam tamē hactenus modò sequutus est, vt intelligere posset verius, quā sonare. Gregorium Nazianzenū præceptorē suum ipse appellat, & hoc interpretante, se sacras didicisse literas testatur. Cum igitur ingenti iam doctrina, & sanctitate clarus haberetur, Romam reuocatus præbyter factus est, vbi cum probatissimæ vitæ exemplo mores hominum castigaret, in primisq; clericorum crimina constanter argueret, non ferens ipsorum inuidiam ex vrbe iterum profectus, Syriam repetijt, & Bethleē iuxta præsepe, quod infantem Christum exceperat venturæ senectuti sedem delegit. vbi cum pijs doctisq; viris in monasterio quod Paula matrona sancta condiderat, sanctissimam vitam multis egit annis. Libros complures scripsit. Vetus testamentum ad veritatem Hebraicam transtulit. Nouum autem reddidit Græcæ fidei. Multa præterea Græcorum opera Latinitate donauit. Tandem vitæ cursu sanctitate peracto, multis miraculis clarus in eodem oppido Bethleem migravit ad Dominum pridie Kalendarum

lendas

lendas Octobris: anno Christi nati. 422. suae verò aetatis
nonagesimo primo.

SANCTVS BERNARDVS

Abbas. 617.

Bernardus Fontanis (quod castellum est in Burgun-
dia) honestis parentibus natus, tempore Eugenij pa-
pae tertij tam castè & sanctè pueritiam adolescen-
tiamque tradidit, ut saepe à mulieribus propter egre-
giam eius pulchritudinem sollicitatus, nunquam peccato
& carni acquieverit. Quin ut has tentationes effuge-
ret, viginti duos annos natus Cisterciensis ordinis mona-
chus factus, vigilijs & orationibus mirificè deditus, in
nimia paupertate vitam sanctissimè perduxit. Ab omni
ambitione tam alienus, ut Ianuensem & Mediolanen-
sem episcopatus sibi oblatos constantissimè recusauerit,
tanto se munere indignum esse professus. Hic multa ope-
ra egregia composuit, doctrina præditus infusa magis di-
uinitus quam humanitus parata. Tandem anno suae aetatis
sexagesimo tertio, graui morbo correptus, monachis assi-
stentibus charitatem, humilitatem, ac patientiam
iure testamenti relinquens multis miracu-
lis clarus, à vita migravit decimo
tertio Kalendas Se-
ptembris.

S A N C T O R V M.

S E P T E M F R A T R E S

Martyres. 604.

C Rescente rabie persecutionis in Christianos, septem fratres Romæ sub Antonino Pio martyrio coronati sunt, cum enim delatum fuisset ad Casarem ab his deos blasphemari Christi fidem palam confitentibus. Datum est negotio Publio præfecto, ut eorum causam iudicaret. Qui primò blandis verbis, deinde terroribus, ac minis instat: Ut abnegato Christo, dijs sacrificarent. Felicitas autem eorum mater constantia plusquam virili, si Christum (inquit) ò iudex nosse, eiusque magnitudinem intelligeres, ac diuinitatem, desisteres haud dubiè pios homines à religione ipsius oratione impia subducere. Qui enim Christianis maledicit, Deo maledicit in cordibus eorum habitanti. Et ad filios conuersa ipsos ut neque cruciatus perhorrescant, neque mortem propter fidem in Christum recusent adhortatur. Igitur iratus iudex, ad filiosque conuersus cum videret eos in fide immobiles permanere, nec promissis, nec minis à sententia reuocari in carcerem eos trudi, & Casari rem ordine exponit. Ille verò iubet omnes morti tradi. Primus igitur eorum Ianuarius, plumbatis caesus expiravit. Felix deinde, & Philippus fustibus necatur. Syluanus præcipitio. Alexander cum alijs duobus capite truncatur. 6. Idus Iulij. Mater item quarto

post mense gladio percussa, martyrii palmam adeptæ est;
 Quæ Gregorius octies martyrem appellat. Passa est enim
 septies in septem filiis, & demum in corpore proprio.

SANCTVS NICOLAVS

Episcopus. 641.

Nicolaus illustri loco Pataræ natus (quod oppidum est
 in Lycia) orbatus in adolescentia utroque parente, om-
 nes suas facultates pauperibus distribuit. Cuius
 illud, per sanctè & benignè factum in primis memoratur
 quòd cum quidam eius civis ex diuite pauperrimus factus
 tres filias iam viro maturas non valens præ inopia matri-
 monio collocare statuisset prostituere, Nicolaus re cogni-
 ta, quadam nocte per fenestram tantum pecuniarum clam
 proiecit in domum illius, quantum doti unius filiarum abun-
 dè sufficeret. Quod cum iterum, & tertio fecisset, tres ho-
 nestissimæ virgines, dotibus acceptis, honestis viris in ma-
 trimonium datæ sunt. His & talibus virtutum officijs,
 cum magna suæ sanctitatis præbisset documenta, Myræ
 oppidum eiusdem prouinciæ à Deo videlicet admonitus
 contendit, eo potissimum tempore, quo eius episcopus obie-
 rat. Vbi cum prouinciales episcopi de eligendo episcopo
 consultarent, diuinitus admoniti sunt, ut eum eligerent,
 qui postridie mane Nicolaus nomine primus ecclesiam in-
 gredereetur. Quod cum accidisset Nicolao, comprehensus
 ab obseruan

SANCTORVM

ab obseruantibus magno cunctorum consensu episcopus
atur. Quod munus tam religiosè, tam sanctè, pruden-
terq; gessit, vt omnis virtutis, ac pietatis clarissimū fue-
rit exemplum, maximumq; sui desiderium vniuersæ Ly-
ciæ moriens ætate senili, octauo Idus Decembris relique-
rit. Vbi multis etiam miraculis claruisse memoratur.

SANCTVS IGNATIVS

Episcopus & martyr. 577.

Ignatius Antiochiæ post Petrum tertius episcopatum
sortitus, Traiani tempore accusatus quod Christianus
esset, ad bestias damnatur, Romã mittendus. Quò cum
à Syria vinctus deportaretur, omnes Asiæ ciuitates, ad
quas apulisset, euangelicis cohortationibus edocebat, re-
motiores etiam epistolis erudiens. In quarum vna, quam
Smyrnæ, dum apud Polycarpum diuersaretur, ad Roma-
nos scripsit: inter cætera hæc de sua dånatione refert: O
salutares bestias, quæ præparãtur mihi. Quãdo venient?
quando emittentur? quãdo eas frui licebit carnibus meis?
quas & ego opto acriores parari, ne fortè (vt in nonnullis
fecerunt) timeant contingere corpus meum. Nunc incipio
discipulus esse Christi. Ignes, cruces, bestie, discerptio-
nes membrorum, ac totius corporis pœnæ, & omnia in me
vnum supplicia diaboli arte quesita cumulentur, dum mo-
do Iesum Christum merear adipisci. Romam igitur per-
ductus

VITAE

ductus, & bestijs expositus, cum iam à Leonibus discerperetur, ardore martyrij moriens in hæc verba prorupit. Frumentum ego sum Dei. Bestiarum dentibus molor & subigor, vt panis mundus efficiar Christo. Passus est autem Kalendis Februarij, anno undecimo Traiani.

SANCTVS THOMAS

de Aquino. 583.

Thomas, vir doctrina & sanctitate clarus, Aquini natus loco illustri, ex comitum familia, patria vastata à Conrado Imperatore, relictus est à profugis parentibus in Cœnobio Casiensi, monachis commendatus. Vbi aliquandiu literis studuit, ac religioni. Deinde monachus prædicatorum ordinis factus, Alberto Magno præceptor operam dedit in conuentu Coloniensi. Eoq; processit eruditionis indefessa cura, & ingenij magnitudine, vt facile principatum obtinuerit in Gymnasio Parisiensi. Vbi philosophiam, theologiamq; docuit, cum maxima sua laude. Tot libros de philosophia ac theologia doctissime conscripsit, vt longum sit enumerare. Quorum summam theologiam, quatuor libris adhibita etiam quadam lima, senex complexus est. Romam verò accersitus ab Urbano Papa, spretis dignitatibus, quæ vltro ipsi à Pontifice offerebantur, nulli rei præterquam lectioni & scriptioni va-

SANCTORVM

cabat, qui etiam viuens miraculis claruit. Sed iussus à Pontifice Gregorio decimo Lugdunū ad concilium, quod ibi cogebatur contendere: dum profectiōē pararet, febrī correptus ad monasteriū Fossam Nouā appellatū, emigravit ad Dominū anno Chrīsti nati. 1274. Nonis Martij suæ verò ætatis quinquagesimo. Quem post modum Ioannes papa. 22. Sanctorū Confessorū numero aggregauit.

SANCTVS PETRVS

ordinis Prædicatorum. 588.

Petrus martyr, patria Veronensis, ordinis Prædicatorum Doctor eximius, & catholicae fidei acerrimus defensor, tanquam rosa de spinis ortus est parētibus hereticis, hereticorum mirabilis insectator. Itaq; & in adolescētia sua mundum, parentesq; relinquēs, ordinem prædicatorum ingressus est, in quo triginta annis laudabilem vitam perduxit. Cū igitur à Cumis profectus Mediolanum contenderet, missus à Pontifice contra Manicheos anno Christi. 1252. Tertio Kalendas Maij ab hereticis interceptus, & occisus, martyrij coronā adeptus est. Quo multa post mortem edente miracula, plurimi hereticorum ad gremium ecclesie rediēre. Quam ob rem ab Innocentio Papa quarto Catalogo sanctorum martyrum consecuto anno ascriptus est.

SANCTVS BENEDICTVS

Abbas. 584.

Benedictus, ex Nursia ciuitate claris parentibus or-
tus, & Romæ liberalibus disciplinis cruditus, ab ipsa
infantia Christum egregia pietate coluit & miracu-
lis claruit. Quod vt faceret expeditius, in solitudinē, &
specum quādam profundam, ad locum qui dicitur Subla-
cus, secessit. Vbi triennio latuit cunctis hominibus inco-
gnitus, præter Romanū monachum, qui ei necessaria sub-
ministrabat. In qua solitudine, cum die quodam diabolica
tentatione ardore libidinis vreretur, se in spinis, & ve-
pribus nudum volutauit, donec cruentus, & laceratus
tentationem superaret. Deinde vocatus à quibusdā mo-
nachis, vt ipsorum monasterio præesset, quidam ipsorum
dissoluti, cum paulò seuerius ab eo tractarentur, ipsum
venenato vino necare constituerunt. Quod cū ei in pecu-
lo vitreo porrigerēt, ille rē diuinitus agnoscens, solo signo
crucis manu facto, vas intactū mirabiliter confregit. Et
dimisso monasterio, ad solitudinē remcauit. Quo cū multi
discipuli conuenissent, duodecim monasteria construxit,
quæ optimis institutis exemplo sanctitatis, multis etiam
sequentibus signis & miraculis fundauit, monachorumq;
regulam prudentissimè ac luculenter scripsit. Obijt au-
tem diem suum, quem multò ante præcognouit. 12. Kalen-
das Aprilis.

SANCTORVM.

BEATVS ALFONSVS

Archiepiscopus. 574.

Alfonsus, qui & illefonfus ab alijs dicitur, nobilissime
 vere Toleti natus, liberalium disciplinarum, sacrarum
 rumq; literarum studio deditus, Eugenij Toletani
 Isidoriq; Hispalensis presulum, sanctorum, doctissimo
 rumq; virorum monitis atq; preceptis, morum sanctita-
 tem egregiam, & singularem cum pietate doctrinam est
 adeptus. Itaq; primum factus monachus in Agaliensi mo-
 nasterio, breui propter virtutum prestantiam Abbas est
 a monachis electus. Deinde mortuo Eugenio, cleri, populi
 q; Toletani magno consensu, sufficitur in episcopatu.
 Quod munus mira prudentia, & sanctitate administra-
 uit. Hereticos quosdam qui in Hispania heresim Helui-
 dianam tollentem perpetuam Mariæ Deigenitricis virgi-
 nitatem, disseminabant, doctissime confutavit, ab Hispaniaq;
 depulit. Quam disputationem explicavit libro quem inscripsit,
 De Mariæ virginitate, re miraculo confirmante. Cum enim
 Alfonsus ad preces matutinas in ecclesiam nocte descende-
 ret, comites eius in ecclesie limine fulgore quodam repenti-
 no deterriti, retrocesserunt. Ille vero intrepidus ad aram
 progressus, virginem ipsam vidit, & adoravit, ab eademq;
 vestem, qua in sacrificijs uteretur, accepit. Obijt autem
 anno sui Episcopatus sanctissime gesti circiter decimo,
 & sepultus fuit in Basilica Leocadiæ.

VITAE
S ANCTVS P AVLV S

Primus eremita. 576.

PAulus, à quo primum eremus habitari coepta est, ex Thebaide Aegypti vrbe oriundus, literis Graecis & Aegyptijs apprime eruditus, parentibus amissis cum esset annorum .16. Decio Imperatore in Christianos saeuente, in solitudinem secessit. Vbi (autore Hieronymo, qui vitam eius conscripsit) ad saxei montis radices speluncam, quam vetus palma, & fons limpidissimus exornabat, ad vitam peragendam elegit, palma eadem obsonium & indumentum suggerente. Cum autem centum tredecim annorum esset, à beato Antonio nonagenario in illa solitudine inuisitur. Quibus inter se iucundissime colloquentibus, coruus panem integrum ante ipsos deposuit. Tunc Paulus, Sexaginta (inquit) anni sunt, quibus dimidiatum semper panem accipio, nunc ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam. Tunc ad marginem nitidissimi fontis confidentes facta oratione, pane & aqua refecti, noctem peruigiles traduxerunt. Postridie Antonius, cum Pauli mortem instare ipso predicente cognouisset, lachrymans ad monasterium suum reuertitur, relaturus pallium, quod ipsi dederat Athanasius à Pauli corpus involuendum, vt ab ipso fuerat rogatus. Rediens autem vidit inter Angelorum cateruas
eius

SANCTORVM.

eius animam niueo candore fulgētem in sublime conscen-
dere, & statim cū gemitu & lachrymis exclamat: Cur
me Paule deseris? Cur insalutatus abis? Et accurrens in
speluncam cadauer inuenit genibus complicatis, erecta
cervice, extensis in altum manibus oranti simile: quod
cū mœstissimus obuoluisset pallio, nec quo terram fode-
ret haberet, ecce duo Leones ex interiori parte solitudi-
nis venientes, vnius hominis capacem locum effodere.
Vbi humano corpore, ac tumultu composito, tunicam Pau-
li ex palmarum folijs contextam secum deferens Anto-
nius ad monasterium suum reuersus est.

SANCTVS ANTONIVS

Abbas. 571.

ANtonius, in Aegypto nobili genere natus, Constan-
tini magni tempore, cū intrans ecclesiam (vt sole-
bat) audisset illud Euangelij, Si vis perfectus esse,
vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Velut ea si-
bi tunc peculiariter dicta interpretatus, omnibus suis pos-
sessionibus distractis pretiū distribuit pauperibus. Ipse q̄;
in vastam Aegypti solitudinem recessit. Vbi quampluri-
mos annos incredibili parsimonia & sanctitate vitā ges-
sit vix humanam: sepè à Demonibus ipsi sanctimoniam
inuidentibus varijs imaginibus infestatus: quos ipse o-
pe diuina fretus tam constanter spernebat, vt conuitijs

etiam, & maledictis persequeretur, exprobrans illis, imbecillitatem in eos, quos diuina gratia non destituisset. Itaque tantò iam terrori demonibus erat sæpe à se deuietis, vt multi per Aegyptum ab illis agitati, nomine Antonij super ipsos inuocato, liberarentur. Huic Constantinus Imperator se, & filios per literas commendauit, vt pro eis Domino supplicaret. Ita miraculis clarus annum agens ultra centesimum, à vita migravit, decimo sexto Kalendas Februarij.

SANCTVS BERNARDINVS

Confessor. 593.

Bernardinus natione Italus, Senis in Etruria nobilibus parentibus & diuitibus ortus, tam venerabilis erat, à puero innata quadam honestate, & vitiorum odio, vt adolescentibus eius equalibus si fortè in eos lasciuum aliquem sermonem conferentes incidisset, sola presentia silentiũ imponeret, his verbis inter se cõmouentibus, Bernardinus adest. Tanta erat huius in pauperes Christi benignitas, vt sæpe illis prandium sibi paratum distribuere. Cùm autem magna pestis quæ totam Italiam inuasit, Senis vehementissimè sæuiret, & relicto Xenodochio illo celebri à cunctis ministris egrotantes miserabiliter conflictarentur, Bernardinus egrotorum curam
in flore

SANCTORVM.

in flore iuuentutis cum omnium admiratione simul & miseratione propter ingens periculum suscepit. Deinde omni substantia pauperibus distributa, beati Francisci religionem suscepit, & totam fermè Italiam, prædicans Euangelium Christi illustravit, multaq; in nomine Iesu signa & miracula fecit. Tres episcopatus sibi oblatos recusavit. Tandem vita per omnem ætatem sanctissimè gesta migravit ad Dominum in vrbe Aquila, ubi sepultus est honorificè. Postea verò à Nicolao quinto in Catalogo sanctorum adscriptus est. 13. Kalendas Iunij.

SANCTVS ISIDORVS

Episcopus. 585.

Isidorus, natione Hispanus, ex noua Carthagine cui pater ipsius Seuerianus dominabatur, à sanctis viris Leandro Archiepiscopo Hispalensi, & Fulgentio Episcopo Astigitano fratribus suis, sanctè & liberaliter in studio literarum educatus est, & ingentem doctrinam Latine, Græcè, atq; Hebraicè cum magna nominis claritate consequutus. Hic adolescens, adhuc heresim Arrianam quæ gentem Gotthorum Hispaniæ latissimè dominantem penitus iam pridem inuaserat, tam constanter palam arguebat, vt propè fuerit, vt ab Arrianis necaretur. Sed cohibitus à Leandro hunc sibi successorem fore præsegiente,

Et ut se commodiori tempore reseruaret admonitus, in-
 dignationem temperauit. Igitur Leandro vita functo, Isi-
 dorus magni regis et populi consensu in Hispalensi Ar-
 chiepiscopatu suscipitur. Quam electionem sanctus Gre-
 gorius Papa confirmauit, ei que pallium misit in Hispa-
 niam. Fuit autem Isidori tanta doctrine ac sanctitatis
 opinio, ut coacto concilio generali, ultro fuerit a Pontifi-
 ce maximo vocatus: ubi mirum est, quantum potestatis et
 autoritatis habuerit in singulis rebus Isidori sententia a-
 pud Pontificem, et omnes prelatos. Reuersus autem in
 Hispaniam, cum suam mortem et Hispanie vastatio-
 nem a Saracenis publice predixisset, migravit a vita, pri-
 die Nonas Aprilis, Anno Christiani nati sexcentesimo vi-
 gesimo secundo, sepultusque fuit Hispali. Unde postea tras-
 latus est in urbem Legionem a Fernando rege Legionen-
 si, qui hoc ab Eneto Saraceno Hispali regnante magnis
 precibus et premijs impetrauit. Cuius nomine templum
 edificatum est Legionem, ubi sepultus miraculis clarus co-
 litur magna populi religione.

SANCTA CATHARINA

Virgo et martyr. 639.

Catharina virgo Alexandrina, claris natalibus or-
 ta, liberalibus disciplinis ab ineunte etate, et san-
 ctis

Etis moribus instituta, in eam sanctitatis & doctrine magnitudinem euasit, ut annos nata decem & octo, doctissimos etiam viros, & grauissimos superaret: tanto studio flagrans Christiane pietatis, ut cum Maxentij seuitia multos Christianorum ad supplicia, & necem abstrahi animaduerneret, non dubitauerit ipsum adire, eidemq; immanitatem impietatemq; grauissimis & doctissimis verbis impropere. Cuius sapientiam & constantiam demiratus Maxentius asseruari eam iubet, & ex varijs regionibus viros doctissimos conuocari, magno premio proposito si quis Catharinam conuicisset, & religione Christianorum auertisset. Quod longè secus euenit. Habita enim longa cum quinquaginta, qui conuenerant, doctissimis Philosophis disputatione: omnes superatos ad Christi fidem conuertit: & sic in fide confirmauit, ut pro ea mori non dubitauerint. Tunc Maxentius ad blanditias conuersus, magnis pollicitationibus Catharinam aggreditur. Quas cum virgo repudiaisset, plumbatis scuticis crudelissimè cesa, in carcerem obscurissimum detruditur, & undecim diebus continuis fame & siti cruciata, ad gladiatorum rotam extrahitur excarnificanda. Rota autem continuo ad ipsius preces con fracta, & comminuta est. Quo miraculo multi sunt ad Christi fidem conuersi. Sed cum hæc omnia supplicia, magno animo diuina ope superasset, iubente Maxentio, cuius erat obstinatus ani-

VITAE SANCTORVM.

*mus, capite plectitur, ad sextum Kalendas Decembris.
Eius autem corpus in Sina monte Arabia ministerio
Angelorum conditum est.*

LAVS DEO.

**HISPALI,
Excudebat Alphonsus
Escribanus.**

**ANNO SALVTIS HVMA.
NAE. M. D. LXXVI.**

LA LICENCIA.

YO el Prouisor de Seuilla por la presente doy licencia a vos Alonso Escrivano Impresor, vezi-
no desta ciudad, para que podays imprimir & im-
primays esta obra de los Disticos de Caton, con las
Apotemas y vidas de sanctos en el dicho Compen-
dio contenidas. Por quanto fue vista y examinada
por el señor Doctar Millan. Que es fecha en Seuilla
en los palacios arçobispales della, a nueue dias de Se-
ptiembre de mil y quinientos y sessenta y siete años.

El Doctar
Ceudadilla.

Por mandado del señor Prouisor

Francisco Aragones.
Notario.

